

AOKRIF

Irodalmi Folyóirat • 2024. tél
XVII. évfolyam 4. szám

Apokrif

”
egy steril jövőre
”

Irodalmi folyóirat
megjelenik negyedévente
XVII. évfolyam, 4. szám
2024. tél

Főszerkesztő

Nyerges Gábor Ádám

Főszerkesztő-helyettes

Molnár A. Aliz (tördelés, címlap, Apokrif Online)

Szerkesztők

Kerber Balázs (vers)

Mizsur Dániel (próza)

Taródi Luca (próza)

Dénes Gergő (kritika, korrektúra)

Veress Dániel (kép)

Tamás Péter (műfordítás)

Szerkesztőség

1052 Budapest, Vitkovics Mihály u. 7. IV/1

Tel.: (1) 951 8518; (30) 876 1473

apokriflap@gmail.com

<http://www.apokrifonline.com>

Felelős kiadók

Palimpszeszt Kulturális Alapítvány, Szófa Irodalom Bt.

Nyomda

Könyvpont Nyomda Kft.

Felelős vezető: Gembela Zsolt

A folyóirat emblémája Hlatki Dorottya munkája.

Copyright © 2024 Az Apokrif 2024/4. számának
szerzői és szerkesztői

Megjelenik 250 példányban; az egyes példány ára 500 Ft
ISSN 2060-3207

Szépirodalom

- 8** **Izsó Zita**
Apám barátja; Hűség
- 12** **Makáry Sebestyén**
A háttérzajból
- 14** **Györe Balázs**
késő hódolat; a harmadik szem esélye
- 18** **Tolvaj Zoltán**
Fattyúk hava (részlet)
- 30** **Istók Anna**
a vizek természetrajzáról
- 32** **Mizsur Dániel**
KRESZ-park
- 34** **Farkas Arnold Levente**
A közelség
- 41** **Nagy Márta Júlia**
Területrendezési terv; Kübelé; Determináció úrnő

Látószög

- 49** Az ok arra, hogy fessek
(Kecső Endre és Veress Dániel beszélgetése)

Látótávolság

- 56** **Molnár Míra:** Tárgy: „előbb a lány leszek,
aztán az unokahúg, végül a feleség és a nővér.”
(Weisz Dorka: Hullámmedence)
- 60** **Medvigy Édua Kata:** Bejártam Tolnát, Baranyát,
Somogyot, Kappanföldét...
(Vass Norbert: Kappanfölde)
- 67** **Sebők György:** Megváltó szegyenkezés
(Locker Dávid: Beszédkényszer)
- 72** **Kőhegyi András:** „A méheknek nincs etnikumuk,
csak családjuk van.”
(Láng Zsolt: Az emberek meséje)

Illusztrációk

A lapszám képeit **Kecső Endre** festményei közül válogattuk. A borítón a *Magvető* (Apellész hagyatéka) című munkája szerepel (2022, olaj, vászon; 130 × 180 cm).

Kecső Endre

Örökkévalók Thermopülébe szorulva, 2022

olaj, vászon

206 × 300 cm

Izsó Zita

Apám barátja

Akkor találkoztak,
amikor mi még olyan
kicsik voltunk,
hogymég nem is
emlékezhettünk rá.
Becsöngetett hozzá, hogy
kölsönkérjen egy létrát,
a tetőre akart feljutni,
de pár perccel később már
a fellegekben járt,
annyira meglepte a sok közös dolog.
Barátok lettek,
ha barátságának tekintjük azt,
hogymég annyira bízunk a másokban,
hogymég ha tudná, megrémülne tőle,
mert például egy lottószelvényen
megjótsszuk a születési dátumát,
vagy megajándékozunk egymást,
és ami ennél is fontosabb,
közös ajándékot veszünk
valakinek.
Irigyeik szerint barátságuk
csak a földrajzi közelség
következménye volt,
mint amikor két fa
ágai összeölelkeznek
a törzseiket elválasztó kerítések felett,
és egymás kertjébe hullajtják gyümölcsceik.
Aztán egyszer csak elköltöztünk,

egyre ritkultak az üzenetváltások,
a telefonok.
Évtizedekkel később találkoztak újra.
Udvariasságból kikapcsolták a telefonjaikat,
ahogy a színdarabok kezdete előtt szokás.
Már nem volt bennük semmi közös,
bár az óráik még mindig egymáshoz voltak igazítva,
ahogy kérdezgették egymást,
hogyan mekkorák a gyerekek, és
hol nyaralt a család.
De közben olyan üresek maradtak együtt töltött percek,
mint egy udvarias idegen hátunkra terített
kabátjának az ujjai.

Hűség

Pietro barátom mutatott be minket egymásnak.
Még arra is emlékszem, hogy nálad volt a poggyászkod,
egyetlen kis táska,
viccelődtél is, hogy csak egy ejtőernyő, mert annyira féltél,
hogy a gép, amivel jössz, lezuhan.
Amikor felajánlottam, hogy viszem,
Pietro felszisszent, mintha megmarta volna valami,
és attól kezdve kényszeresen próbált meg
távol tartani tőlem, mintha megérzett volna
valamit baljós jövőnk cukormáztól összeragadt lapjaiból.
Én nem vettem észre semmit az egészből,
élveztem a hosszú nappalokat,
hazakísértelek, szorongattam a kezed,

elhanyagoltam az egyetemi óráimat,
kettesével szedtem a lépcsőfokokat,
lakást béreltem, ajándékokra költöttem a tankönyveimre
félretett összeget,
megfeledkeztem a többiek születés- és névnapjairól.
Aztán egy napon Pietro állt elém szürke arccal.
Azt mondta, hazautaztál.
Nem hittem neki, ordítózni kezdtem,
de megrémített a részvét, ami lassan bukkant fel a szemében,
mint áradás után visszahúzódó vízből a keskeny átkelő.
(Máig nem értem, mi mehetett benned végbe,
hogyan nem vezetett vissza hozzám
legalább az égve hagyott villany lekapcsolásának kényszere.)
Pietróval attól kezdve sok időt töltöttünk együtt.
Naponta feljárt hozzám, gondoskodott rólam,
kis adagokban tette elém az ételt,
hogyan ne okozzon gondot egy nagyobb egész pusztulása,
és agyontaposta a rosszul szigetelt ablakok párkányai alatt
beférkőző szárnyatlan bogarakat.
Tudta, hogy nem hagyhat egyedül,
elhanyagolta miattam a barátait, a munkáját,
aztán eltelt a nyár, és én szépen, lassan megnyugodtam.
Pietro lassan elmaradt,
később tudtam meg, hogy odébbállt egy fiatal angol fiúval.
Hiányzott, szinte meggyászoltam,
aztán pár évvel később már nem is fájt annyira,
amikor egy közös barátunktól megtudtam,
épp gyerekeket vitt egy vidéki kórus próbájára,
amikor máig ismeretlen okból megcsúszott az autója,
azt mondják, lehet, hogy furcsa szögben süttött a nap,
vagy csak előbb látta meg azt a hatalmas fényességet,
amit néhány pillanattal később mindannyian.

Kecső Endre

Oidipusz útvesztője (a hazatérés labirintusa), 2022

olaj, vászon

206 × 300 cm

Makáry Sebestyén

A háttérzajból

(részletek)

Mikor elélezett, érezte,
hogy valami megolvad benne,
s mint egy lenyelt gombóc fagylalt,
áthúti a latyak a gyomrát.
Pedig csak egy szentképet nézett,
amely az idők sarán át
egyformán néz jókra és gonoszokra.
Hozzá szokott imádkozni,
mikor fölveszi az éjszakai szemüvegét.
Hanyatt dől;
ezzel a szemüveggel
akár a napba is belenézhet.

*

Mint a csobogás lépcsőről
lépcsőre, jutott el a tudatomig
a patak hangja az ágyék felől,
ahogy lezúdul a tavasz a mederben,
az ízes tájszólás
a tömött villamoson. Melósok
arcában álltam februári,
szürke napoktól szivacsos testtel.
Szemükben tüskéktől ózonos hóolvadék
várakozott, hogy elinduljon
a völgybe.

*

Beállt a hátam.
A vas fölé hajoltam,
és ahol bejelöltem az alkoholos filccel,
elvágtam körfűrészszel a csövet.
Ahányszor megismételtem,
Máriára gondoltam, talán
a csillagok miatt,
melyek a korong lendületétől
beterítették a földet.
A fatelep fejlődésével
– amihez a kalodakészítés is hozzátartozott –
végül a favágó lett fölösleges.
Vagy egy éve nem találok
a fatelepen kívüli világban magamat.
Gondolod, ördögök vannak bennem?
Mondd meg nekik,
hogy menjenek a kövekbe.
De hiszen
ott vannak, mondod,
és a tenyeredet a hasamra helyezed.

Györe Balázs

késő hódolat

visszatérek berrymanhez
(az öngyilkosságot most hagyjuk)
jánosy istván 1987 július 8-án
küldte el nekem barátsággal
élmények és emlékezések című könyvét
nem köszöntem meg
szar alak vagyok
mondaná berryman
most én mondom
(vagy fordítom)
ma éjjel fenn vagyok
nincs álom
még hogy dal! ugyan
jánosy istvánt nem ismertem
37 évvel később
köszönöm meg a könyvét
és kérdezem
mi lett azokkal a balerinákkal
jánossy berryman

a harmadik szem esélye

1961-ben újpesten kiállítottak
egy amerikai bálnát a piactéren
lépcső vezetett fel hozzá
10 éves voltam
úgy emlékszem körbejártam
és/vagy bementem a szájába
a bálnát kibeleszték
üres volt és sötét
semmit sem láttam

1997 november 18-án
bob grenier verset írt
az ürességről/fen(n)ségességről
/mivel a fen(n)ségesség fenn lehet
2 n-nel írom/
az ámbráscet hordónyi homlokürege
a fen(n)ségesség szerve
a 3-dik szem
amivel előre lát
a tengereken vándorolva

bob grenier vermontban
bob grenier a hóban 2023 decemberében
bob grenier görnyedten
bob grenier reggelizik a barátjával
aki az én barátom is
nevén szólítom john bátki jános
ahogy bob is neveket említ versében
emily amy elizabeth rebecca
hogy megkísérelje késleltetni
elmúlásukat

bob barátja bátki jános
2024 márciusában
azt álmodta
hogy szárazföldi bálna volt
amerikában és
nagyon vágyott az óceánra

a homlok láthatja
és talán hallja is
a fen(n)ségest
bob grenier verse/szerve szerint

úgy legyen

Kecő Endre

Faun, 2023

olaj, akril, vászon

70 × 80 cm

Tolvaj Zoltán

Fattyúk hava

(részlet)

Betöltöttem a huszonötöt. Mondhatni, nem nagy világszám. Elég sokakkal előfordul ez, másokkal pedig – sajátos életvezetési okoknál fogva – sosem. Semmi nagyívű fogadtatás, zéró köszöntésáradat. Pár átcsörgedező, likőrtekintetű családtagon kívül semmi díszes pofavizit. Kedvesem apró meglepetései: Jeszenyin régóta várt Fekete Embere, a Черный человек, meg egy kitömött plüssbálna az IKEA-ból. De ő már kora reggel lelépett, és a vér szerinti rokonok közelségében, nem túlzás, minden ünnep egy lassú elhantolás, mintha évről évre valami helyrehozhatatlant bocsátanánk egyre lejjebb a kollektív emlékezet szerelőaknáiba. Csupa félúton visszavont gesztus, a csengő-bongó retorika álságosságát leleplező köhintések, szögletes időzítésű, izzadt ölelések, félbeharapott mondatok és sajtos rudacskák. Pompás alkalom, hogy a hétköznapi dolgok kárhozatából megkíséreljünk átlépni valamibe, ami távolról sem magasztos, bár eredendő állapotában akár felemelően szabadnak is nevezhetnénk. Végül mégis csak a kontraszt szembetűnő. Hiába minden nekirugaszkodás, az öröme való ráhangolódás képessége mifelénk a nulla felé konvergál. Meddő ügyetlenkedésbe, zavart próbálkozásba torkollik a kötelező levitációs gyakorlat. Ezüstkanál koppan a sakkos konyhai padlón, és a heveny viták kereszttüzében megkérgesedik a szeretet elsődleges jele, a húspuhító enzimekkel kikészített, jegéből felengedő döghús. A zümmögő hűtő és a kamra közötti pókhálós sikátorba a családfő tósztjának végén robbantja ki bétartalmát a pákosztos macska. Ahogy karácsonykor iszapossá dermed az agyonpasszírozott, úrvacsorai haltest, most is minden csupa

meddő igyekezet: látszathő és iszamós varázs. Nincs felemelő végeredménye, csak fogyasztható tápértéke a kényszeres baklövésekkel megspékelt sürgősségi gasztrokomédiának. Ételhordó anyám szervilis buzgósága és szaftban tapicskoló apám nérói könyöklése között ülve tüntetően majszolok egy száraz kenyérserclit. Engem ugyan ne „ünnepeljenek”, ne csilingeljen a díszpoharakba töltött kannás bor, emésszék magukban ignoráns életük balfogásait és a néma fordulópontom koszvadt jubileumát. A desszertet meg se várom. Émelyegve távozom az elredőnyözött zugomba. Gyertya sosincs a tortán a tizedik után. A párnám alá rejtett cigarettáért nyúlok. Bent is tombol a kánikula. Kövér testem zihál, miközben az eklektikus lakoma okozta gyomorsavtúltengés felcsap a garatomig. Nem értem, mire jó a görcsös, kiüresedett szertartásimádat, szalvéták protokollderékszöge a kisimított, de kajafoltos díszterítőn. A családfő spiccesen meghatott jól-van-kisfiam-teérted-gürcölünk szlogenjével, ami az eszcálg csörgését követő síri csendben hagyja el csámcsogó száját, már pelenkás koromban ki lehetett kergetni a világból. Érthetetlen, hogy három ember, még ha történetesen közeli vérrokonok, hogyan lehetnek ilyen sokan. Mintha a láthatatlan kiterjedésű, néma fájdalomtestük polimorf térfogata nem férne el egymástól ebben a kvázi légüres térben, miközben a körülöttük lévő bolygófelszínen hatmilliárdan gyakorolják ugyanazt a passzív tengődést, a túlélés sztoikus művészetét. Miközben ott ülünk alkalmilag és zavartan – hiszen alapesetben sosem étkezünk együtt – egymás kimondatlan, belső nyomorára keresgélve a kérértlen szavakat, engem szinte fojtogat a bolygó folytonos információáradata és a kauzális egyidejűség eleven rettenete. Hiszen az adott pillanatban valahol máshol épp több száz millióan spontán felkacagnak, valahol épp elpattan több millió agyi ér, elvágódik ezer köldökzsinór. Több ezren pont ebben a másodpercben jönnek világra, vagy lépnek át hörögve a túlvilágra, miközben irgalmatlan

hangerejű az adott pillanatban egyszerre felsíró és ordító, elcsukló és tüsszentő, vonyító és élvező torkok kórusa. Rágyújtok az ágyban fekve. Arra gondolok, hogy egy elefánt sosem felejt. Örökké emlékezni fog a kenetteljes idomár kegyetlen módszereire. A verésre, a vízbe mártott kötélre, amivel fémcölöphöz csomózták, hogy aztán a kötél száradó rostjai egyre szorosabban feszüljenek a bokája körül, míg az eleven húsba belevájva egészen csontig nem hatolnak.

Pedig nem csináltak velem soha semmit rosszat. Néhanapján is csak engesztelő bizalmukat közvetítik. Szeretetük így, néhanapján egészen groteszk és gépies radarjelzés. Minden busongó, örömré képtelen taglejtés alig észlelhető romlásom jövődjét hirdeti. Pólyába csavart, visszeres lábikrák saszszeját, fogak tornácáról kifecamodó protézishidat, rommá dohányzott tüdők karcos hangmintáit. *Ecce Homo*. A rózsás jövő meghatottságtól retekvörös előhírnökei. *Boldog születésnapot, kisfiam*. De hát mit átkozódom. Az én rítusaim még ennél semmisebbek. Önmagukba hurkolódó kitérők, dinasztikus pótcselekvések. Nem arra gondolok, amikor korai Dead Can Dance-t hallgatva napokig olvasom az *Őszövétséget*, miközben kint tányérok törnek. Csupán méregerős kávék reggeli sokkhatására, a bőraláfutásos tépkelődésre, ahogy a tükör előtt állva vizsgálom a cerkófmajomszerű grimaszreflexeim, mint valami elcseszett főemlőskifutón. Nem is említve a számtalan rossz beidegződést, az uretrális önsanyargatást, a flakonba vizelet és a székletem visszatartását, hogy lehetőleg még a legalapvetőbb testi funkciók elvégzéséhez se kelljen elhagyni a szobámat, és így ne konstatálják a létezésem alantas terhét.

A végéhasználat korlátozása spirituálisan is kellemetlen lehet. Többek közt azért, mert sokszor úgy tesztelem le, számomra melyik iromány minősül szakrális olvasmánynak, hogy magammal bírom-e cipelni a budira. Ha valami rejtélyes, posztmodern doktrínák számára minősíthetetlen energia ezt meghiúsítja,

vagyis valami nem egészen egzakt szellemtudományi erő opozíciós hatása miatt nem bírom bevinni magammal a könyvet egy jó szarás mellé, akkor biztos lehetek benne, hogy az adott irományt a végsőig fogom fetisizálni. Kamaszkoromban így voltam az öt világvallás (és különféle alszekta) központi olvasmányaival, és sok idősebb haverom már akkor mondta, hogy ez a pszichoolvasati delírium csökkenni fog a kor előrehaladtával, és hamarosan összegyűrt napfényhimnuszokkal fogok segíget törölni. Egyelőre még nem akarok bedőlni a cinikusoknak. Szerintem sok dolog valójára kiütközik, amint kiállja a reterátpróbát. Viszont ott van például Kálnoky László verse (a címe, asszem, *Első olvasótermem*), amiben elmeséli, hogy gyermekkorában a napilapok krimimellékletét használta vécépapírnak a pottyantásban, de mivel túl gyorsan fogyott a „custom” illempapír, nem sikerült felgöngyölíteni az egyik izgalmas bűnügyi sztori végét, és ez a kérdés az élete végéig kísértette. Az én esetemben más a kérdés. Vajon egy szarás közbeni olvasásról szóló vers hogyan állja ki a saját reterátpróbáját? Azzal honorálom-e jobban a műegész entitását, ha beviszem magammal, vagy ha kint hagyom?

A meszelt deszkákból összetákolt latrina mindig fix pont volt a családfánkban, a teljes valóságtengely, vagyis *axis mundi* kitüntetett pontja, afféle privát inkubációs kamra és illúziók vesztőhelye, tehát egy kiváltképp fontos, javarészt állandóan foglalt helyiség. Sokan mondják, hogy feleslegesen halmozom a jövevényszavakat, ezzel is leplezve az állandó szarhatnékomat. De ne essünk hirtelen proli túlzásokba velük szemben; dögtúti származásom nihilista szellemében – így huszonöt fölött – ez nem is olyan rossz fejlődési fokozat a korábban bennem rejlő, megrögzött vadromantikushoz képest, akinek köpönyegét oly szívesen öltöttem magamra a pragmatikus tapasztalatok könyörtelen időszaka előtt. Bár gyertyákat idén se fújtam el, sok dologról álmodom. Sok dologban hiszek, vagy szeretnék

hinni. De leginkább csak a hétévente újrakezdődő megújulási ciklusokban. Szétárad bennem a remény, miközben letűdözöm a cigifüstöt. Huszonöt, bazdmeg... Mit nekem újjászületés. Végtelenül megújuló szervezetem fals állandóságának tudatában lubickolok. *Még tuti van remény.* Kődös közhely, hogy mindig azzá válunk, ami elől menekülünk. Atavisztikus tarisznyánk lehúzza a vállunkat. Benne az erjedt útravaló, meg a többi familiáris maszlag, ami nem saját holmink. De egyelőre – így néhanapján – derűs és áttetsző ez a fals nyugalom. Legalábbis itt és most békét szimulálok a hétvége állott fürdővizében.

Boldog vagyok. Zsenge ünnepeltként hozzám vágtak egy szokásos üveg portóit. Zöld, hersenő likőrbor. A Douro-völgy egyik kiemelkedő – hazájában inkább kommersznek mondható – vincelléri remeke. Nem ez a kedvencem. Jobban preferálom a valamivel testesebb, jó esetben nyolc évig érlelt, konyakos beütésű „Tóni”-t (*Tawny*). Persze a gurmandok ördöge vigyen el a – köreimben „ütnivaló” címkével ellátott – fanyalgásért. Folyósítottak némi pénzmagot is a bor mellé, nagyrészt akna sújtotta kerékpárom felújítására, ami ramaty állapotban vesztegel, amióta tavaly nyáron letértem a biciklisávról, és oldalba kaptam egy előttem beforduló postakocsit. Találkozásunk olyan volt, mint egy úrrandevú. Legalábbis a retinámon máig észlelem a spontán felszikkázó szupernóva-jelenséget. Megúsztam pár felületi karcolással és kulcscontrepedéssel. A mutató- és gyűrűsujjamról az elhalt köröm kicsit késve, valahol Tiszabecs és Dombrád között szakadt le egy kenutúrán, az evező szakszerűtlen markolászása közben. Megcsillant a vízben testem sokadik, jelentéktelen darabkája, mint egy rablóhal pikkelye vagy egy beválthatatlan pókerzseton. Pont ilyen kicsinyes, de nagyravágyó képek halmazából áll össze a csonka családtörténetem. Az ember jön, megy, berúg, majd hazamenet berúgja a teraszüveget, de szerencsére a szilánkok elkerülik az ütőeret, és a hőbörgő, magatahetetlen elvérés helyett jól elfertőződünk, rugdalózva,

mint a bölcsőben, hiszen nincs valós érzékünk a velős tragédiához sem. Érthetetlen, mitől maradt evolúciósan sikeres a levéltári iratokban meg sem említett családi vérvonal. Ha a bringa és a kenu esete – számtalan másik mellett – legalább azt diktálná, hogy valami híres sportolódinasztia bukott sarja volnék, de erről sincsen szó. Rendszeres formagyakorlataim kiskorom óta duzzogó perlekedésből, üvöltő tehetetlenségből és síró követelőzésből állnak, amit a kor előrehaladtával felváltott az aszimmetrikus digalógusokból eredő totális izoláltság, ami végül ezekbe a merőleges monológokba torkollik. Perszónám alapjait képezik szintén a gyakorlatiatlan antipátia, a hebehurgya különcködés és a tahó dühkitörések. Az elaljasulás behaviorista kapudrogjai. Túllépve a kamaszkoron alig érzem, hogy valaha bármi is tisztázhatja az eltéphetetlen familiáris viszonyokat. Csak a távtartó ráhagyások, a hallgatag pörköltdisputák, alkalmi tockosok és darabos hátba veregetések. Az affekciós csőd és a mindenfajta intellektuális manipulációtól vagy szórakoztató hisztériától mentes, tömény elkorcsosulás. Nincs mit bizonygatni, nincs szellemi tér, se tét, csak hóvégi számlák váltóláza, miközben alig hadarjuk egymás emberi beszédét. Antagonista belvilágaink között semmi közös metszet, csak az elviselhetetlenség lokális ízesülései, a rovarlét családi szentháromsága. Fej, tor, potroh. Az *antagonista* szóalak fontoskodó használatával egyben lefedem minden atyafias érzületem lélekrajzát. Góliát és Gandhi szkandermeccsét nem közvetíti főműsoridőben a sportcsatorna. Pedig szemmel láthatóan alig bírnak egymással. Döntetlen küzdelmük nem szolgál másra, mint izzadt erőfeszítéssel halogatni a kihalás eshetőségeit.

Bár a tehetetlenség villanypásztora konstans mód vibrált szarszagú aurám körül, mégis egyre kevésbé tűnt minden születésnapom egy teljes körű érzelmi csődeljárasnak. Addig már eljutottam, hogy sem az én karom, sem az apámé nem mozgott el, nem csapott az asztal lapjára, nem lendült egyikünk-

másikunk felé. Erővonalak rázkódó pontonhídja a pszichés szakadékok felett. Ebben az állóháborúban évtizedeken át nem képződhetett nyereség. Nem nyertünk és nem veszítettünk semmit, csupán a világ összes többi értelmes és értelmetlen dolgára fordítható nyers energiát.

Béketűrő szemüvegem gyöngyözik a dekkáni aszályban. Tisztán látom a fennsíkot, amit három óriási hegylánc fog közre, miközben a Mogul-dinasztia terjeszkedéséről olvasok tüntetőleg az ünnepi asztal körül zajló, kisstílusú egzisztenciális viták keresztútjában. Kerek fejjel, fontoskodó tekintettel hesszelek a cilinderes optikák mögül, miközben a jövőm sorsáról döntenek. Egyetemre járassanak egy valag pénzért, vagy szegődjek szakmunkásnak valami öregedő mesterember mellé? Sok beleszólásom nincs. Talán az a baj, hogy süldőkorom óta túl sokat okoskodom („a megismerés szeplőtlen módozatai érdekelnek”), vagy hogy én vagyok az egyetlen nem pragmatikus tépelődő a családban („mit málló köre nem bizol, mintázd meg a levegőből”), miközben a többiekből túl korán kirobban a fatalista közérzetből fakadó indulat, és mindent beterítenek a düh cafatjai. Eközben én a levitáló agyvelő kritikája szerint néma csámcsogással bátyázom körül magam. Ez többnyire akkor muszáj, ha az indulatos közeg harsány reakciókkal bombázza az introvertált utód zsigeri csöndjét. Kamaszként az ember túl sokat képzel magáról. Esszenciálisan. Holott akcidentálisan elrugaskodott eszményi dimenziók között lubickol nagyon is konkrét fizikai testtel, és dependens léte ellenére aligha érzi magára vonatkozóan az anyagi világ törvényeit. Bennem is elég hamar kiforrott a passzív lázadás elve az oksági regulák kőbe vésett szigorával szemben, holott nem sok közöm van a világ teleologikus rendjéhez azon kívül, hogy otromba szervezetem karbantartójaként egyre inkább egyesülök azzal az absztrakt szerkezettel, ami a családot, a rokonságot, a szomszédságot, az egész átkozott, tribálisan diszfunkcionális társa-

dalmat kétséges lendületben tartja. Meddő igyekezettel próbáltam elsajátítani a normák tudomásulvételét jelentő, diffúz önmérsékletet, legalább akkora elánnal, mint egy partra vetett medúza. Dülledt hólyagszememmel és puhatestű ellenállással meredten bámultam Orbán Ottó *Ablak a földre* című indiai útikönyvével a kezemben, amikor apám felszólított, hogy kezdjünk el öntöttvas radiátorokat bütykölni a nyári kánikulában: „Időben fel kell készülni a télre, fiam! Nem akkor, amikor már befagy a seggünk!”

Mindig megijesztett, mennyire nem képes élvezni a nyarat. Igazából sose láttam apámat a szó szoros értelmében üdülni. Miközben hányaveti családok Tihanyban nyalták a Leo jégkrémet egy Wartburg forró motorháztetőjére dőlve, apám speciális vegyi anyagokat injektált üres kukákba, majd egy fúrógépből eszkábált cirkulátorikus szivattyúval keringetni kezdte a folyadékot az otthonunk korhadt fűtőcsöveiben. Bár ekkor is szülinapom volt (nem emlékszem, hanyadik), alibiből asszisztáltam a folyamathoz, úgyszólván produktív nihilizmussal járultam hozzá a művelet sikeréhez. Míg ő a kukákba ülepített folyadékkal feltöltötte a saját kezűleg épített téglaház nyirokrendszerét, én a garázsfeljárón párzó bodobácsbogarakat perzseltem szénné a tűző napon az újpesti nagypapa lupéjával. Amikor felmentem a lakásba valamiért, az előszobában már öt centi magasan állt a víz. Spriccelt a nyári fűtőlé a lyukas radiátorokból, elárasztotta a parkettát és a linóleumot, amin nagypapi csúszkált nyögdécselve az első olvasótermem felé, mint egy eltájolt Noé az öregek otthonában.

Hamar be kellett látnom, hogy apám öröksége elsajátíthatatlan, bármekkora erőfeszítéseket is tesz arra nézvést, hogy elsajátítsam a szakma fortélyait. Az én kezem-lábam nem épít, hanem öntudatlanul rombol. Eltöri a játék hintalovat, csépeleli a csaptelepet, beveri a vitrinüveget, elhajlítja a csavarhúzó, eltöri a fejsze nyelét. Jó szándékom elfuserált vektoraiban tűn-

tető düh és lázadó ügyetlenség. Megrongált tárgyaim tehetetlenül landolnak a kukában. A végső csapást többnyire a homlokom tetején képződött középkori szarvkezdeménnyel mértem a begyűrt magnókazettákra. Persze azzal áltattam magam, hogy ezzel együtt megörököltem anyám érzékenységét. Életem első szerelme később felvilágosított, hogy ez nem egészen így van. Jótanácsként mindössze annyi állt a kézzel írt búcsúlevelében, hogy „a férfi ereje abban rejlik, hogy nem törnek össze a kezében a dolgok.”

Alattunk lakó nagybátyám, Hortyi bácsi ezzel szemben talpig férfi volt. Nagyjából tizenöt éves lehettem, amikor az Akhilleusz-érdemrend becses tulajdonosát, aki szakmája szerint Kossuth-díjas hegesztő volt, hokiütővel kellett visszavernem a lakásunk küszöbéről, amikor a korlátba kapaszkodva, véreres szemekkel küszött felénk az emeletre, akár *Az élőhalottak visszatérnek* című klasszikus zombifilmben. Végig mély torokhangon morgott: „kicsinállak, te rühes kurva, kicsinállak...” Anyám rögvest berohant a vécére, és magára kulcsolta az ajtót, amint meghallotta, hogy Hortyi bácsi felfelé settenkedik a lépcsőházban, miután dél körül hazatért a Rátótiék pár utcára lévő kocsmájából. Szerencsére épp nálunk volt a legjobb gimnáziumi cimborám, akivel bátran kiálltunk a lépcsőfordulóra kopott Iron Maiden-pólóban, miközben a szobából csutka hangerőn bömbölt a *Fear of the Dark*. A biztonság kedvéért magamhoz vettem a hokiütőt, amit addig csak a Naplás-tó jegén használtam rendeltetésszerűen. Az incidens végül komédiába fulladt. Gimis cimborám hangosan röhögni kezdett, amikor meghallotta, hogy olyan illedelmesen zavarom el Hortyi bácsit a picsába, mint egy karót nyelt walesi komornyik. Állítólag tagoltan és udvariasan magázódva küldtem el a jó büdös kurva anyjába (aki sajnos nem volt más, mint a növényi szinten vegetáló, ókori nagyim), amitől Hortyi annyira elbizonytalanodott, hogy viszagurult a földszintre.

Egyébként amúgy kenyérre lehetett kenni őt józanul. Mindig rendes volt, csak kissé szótlan és mogorva. Nagyrészt elfoglalta magát kerti teendőkkal és a garázsban végzett, értelmetlen pizsmogással. Fát aprított, fűnyírót élezett. Azonban, amint levonult a pincébe aggregátorokat szerelni, egészen más emberként bukkant fel onnét. Felgyorsult a beszéde, mozdulatai töredezetté váltak, össze-vissza hadovált, dült-fült, és mindenféle ok nélkül elkezdte rugdosni a keverék németjuhászomat, Bendzsit, aki a közös kert hátuljában lakott, egy mohával benőtt faházikóban. Hangja ezen a ponton lesüllyedt a legalsó regiszterbe, mintha nem is szélütött nyelvvel ejtené a szavakat, hanem tátozó gyomorszájjal: „Viggye... Viggye el az ördög!” Gyakorta néztünk egymással vérségi farkasszemet. Szerencsére akkoriban már érvényesült a diagnosztizálatlan depresszióból eredő serdülőkori testsúlygyarapodásom, míg Hortyi bácsi acetonnal konzervált fizikuma szálkás és nyüzüge lett, így elegendő volt pár bizonytalan, velős tömondat az etológiai fölény érvényesítéséhez. Éveken át pusztá képzeletben nyesegettem a nemzetségünk generációs vadhajtasait. Már épp ideje volt, hogy akár a jó kertész, egy jókora sövényvágóval kimetsszem a szárba szökkent kóros szöveteket a közös territóriumunkon burjánzó vegetációból.

Pár nappal azután, hogy pacuha Zrínyiként bevédtem édesanyám emeleti helyőrségét, éles csörömpölésre ébredtem az éjszaka közepén. Széttörő tárgyak és artikulálatlan üvöltések zaja hallatszott a földszintről. Ahogy kinéztem a kertbe, láttam, ahogy filigrán unokanővérem egy szál pizsamában mászik ki az ablakon, majd berohan a bokrok közé. Apámmal leosontunk a lépcsőn. Addigra már megszűntek az éktelen robajok. Azt hittük, a lenti lakásban betörőt fogunk, de amint benyitottunk, láttuk, hogy az Akhilleusz-érdemrend becses tulajdonosa egy terjeszkedő vértócsában vonaglik a földön, és egy jókora üvegdarab áll ki a sarkából. Elnyiszált lábszárából ütemesen lük-

tetett a vér. Óvatosan átléptük a földön szétszórt szilánkokat, és stabil oldalfekvésbe helyeztük Hortyi bácsi testét. Homérosz borszínű tengere egyre csak dagadt és tajtékzott körülötte, miközben a bolyhos padlószőnyeg nyelte a gyöngyöző vérhabot. Hortyi bácsi néha rándult egyet, mint egy süldő malac a vágóhídon. Ledermedtem a rettenettől. Apám végig káromkodott és szentségelt. Nem sokkal azelőtt szereztem jogsit segédmotorra, de a nyomókötetést csak próbababákon alkalmaztam addig. *Ne ácsorogj ott, mint egy kibaszott faszent*, üvöltötte apám, miközben elszorította a vágást egy olajos ronggyal, és egy gumipókkal megfeszítve elállította a vérzést. Már hajnalodott, amikor betoppant a felmentő sereg. A vörös zubbonyosok feltették Hortyi bácsit egy hordágyra, és sietősen elvitték a Flór Ferenc Kórházba. Némán bámultam a csöndben pislákoló vészvillogót. *Mementő móri*, dünnyögtem középkori akcentussal. Fejemben felcsendült a *Dead Can Dance Spiritchaser* albuma. Biztos voltam benne, hogy egyebet se szirénázhatok.

(A szöveg folytatása következik: Apokrif Online)

(A szerző a szöveg megírása idején az MMA-MMKI alkotói ösztöndíjában részesült.)

Kecső Endre
Kronosz fia, 2023
olaj, akril, vászon
150 × 130 cm

Istók Anna

a vizek természetrajzáról

ahogy megképződött az első gócpont
rendeződtem kristályszerkezetbe
tűrés fagyhatár a szív bénulása és
a nedvek besűrűsödése

lassan

ahogy egy hervadt virág elengedi a szárát
felmorzsolja a rothadás a szöveteket
és beleájul a föld testébe
nem pontos a hasonlat
egyszerűbb ha azt mondom
megfigyelhetetlenül szilárdultam meg
ahogy a hűtő sarkába beeszi magát a penész
ahogy egy mondat ordítássá válik
öt liter kétségbeesés keringett bennem
mozdulatlanul sűrűn
megdermedt tenger voltam
mígnem kiderült
az anyag túlhűthető

az olvadás gyorsan zajlik
a bőr felmelegedése addig tart
míg egy véletlen mozdulattal
elkapod a kormányt
kikerülsz egy ütközést
felsóhajtasz
és az izmok rostja
a vér lemezkéi
a csontok szövete
cseppfolyóssá válik

semeddig sem

Mizsur Dániel

KRESZ-park

Egyszerű volt, méla szemafor.
Évtizedekig vörösen pislákoltsak.
A szabad jelzés után gyanús totem,
Majd feldúlta a növekvő vashiány.

Egyszerű volt. Hatástalan szabály-
Rendszer, idetelepített kaszárnya.
Generációs vicc, csattanó nélkül.
Vagy csak elfelejtettünk felnevetni.

Egyszerű volt. Megtervezett gyakorlat,
Melyen soha nem jelent meg senki.
Pedig volt szükség: nőtt a metropolisz.
Kiszuperált neoncső azóta az átka.

Egyszerű volt, a vasgömbállomány
Árulásig tarthatta dühöngő fiait.
És addig is jó: felettük biztos, kicsiny kor,
Bár korral, helyrajzzal túlozni nem időszerű.

Egyszerű volt. Figyelt apánk, a százszemű
Vak óriás: szalagházon a fehér parabolák.
Tarka sor erkélyekről házmeister-anyánk.
Emlékezz, a honalapítás mégiscsak árulás.

Egyszerű volt. Várta, hogy elkezdődjön végre
A tervező bitorlott álma: a felvilágosodás
Árkádos kultúrkora, mely a művházba már legendát,
A prérre tisztos ábécét szül, hurkos végállomást.

Hirtelen kitelelt ötven év. Térplasztika alól
CSÉB-papírok, generáltervek. Pár relikvia.
Épp csak annyi, hogy új leckét mondjanak
Fel, akiket nem győzött meg a honos amnézia.

Most egyszerűbb, díszes promenád a vég.
Hirdeti: mára uralni kész a győzelmi stratégia.
Úgysem kár a sosemvolt történetekért:
A bolha nosztalgia egykettőre elfelejti magát.

Egyszerűbb most. Emberöltőre rá, fénylik
A rekortán vörös telepkörben. Háztáji modernség
Köszönt, napelem, szabvány, panellombik.
Némi aprópénz, mit a beváltatlan múlt fizet.

Farkas Arnold Levente

A közelség

A formális isten nevében
hordozza a várakozást, mert
teremtőjére vár minden
hazugság. A test legendái

olvashatatlanok. A seregek
ura középső ujjával beint,
kampányfogás csak a béke
ígérete. Vágyai által

teremtőt teremt magának
a teremtmény. A teremtmény
ostoba, a teremtmény teremtetője

ostobaság. Elviselhetetlen
a várakozás. Nincs semmi,
ami megelőzhetné a hallgatást.

A szakítástörténet tehát
kevésbé valószínű. Nem jön
az álom a balga szemére,
a jószeme nem lát. Az ég

csodakékje előmlik a réten.
Látja a balga, a sorsa
siralmas, múltja se nincs már.
Pedig bánata és gyötrődése

után csupán egyetlen lépést
kellene tennie, hogy a dolgok
valódi természetéig

elérkezzék. Látszat a jóság,
ám a gonoszság csalfa hazugság.
A tündér szerencse kukára jár.

A szomszéd háza előtti
tujafa ágai között
vergődött egy fakopáncs. Szólt
a gyermek, apa, gyere, baj

van, de apa nem akarta,
hogy baj legyen. A formális
isten elengedte, mintha
nem lenne rá gondja többé,

a csőréből vér szivárgott.
A szomszéd kerítésének
oszlopára kapaszkodott

fel apa, felnyúlt az ágak
közé félve, mert tudta, hogy
erős a fakopáncs csőre.

A házasságkötést követő
egy esztendő alatt abban lelte
örömét, hogy jobban szemügyre
vehesse a benne ülő

öregembert, még ha egyedül
van is egy mentőcsónakban,
a Csendes-óceán közepén.
A meghalt szívet pótolni

igyekszik majd az élő szív.
Pedig ez nem játék, de ennek
a költészetnek a gyökere

végzetlenül mélyebb, a szó
meghalt. A természete ilyen.
Értékszerkezete háromlépcsős.

Mindenféle híres emberekkel
fotózkodik. A formális isten
információira gondol, enyém
a bosszúállás, és én megfizetek,

például erre. Valamelyik könyv
eleje kezdődik így, de mindjárt
az első mondat hiábavaló.
A boldogság unalmas. Unalmas

a lelki szegénység, mert semmi
se új a paplan alatt. Fontosnak
tartja, hogy fontosnak tartsák,

az angyalok lábát megmossa.
Így lesz a színekből szürke,
a szürke negyvenkilenc árnyéka.

Mondatokat rajzol hófehér
lapokra, a formális isten
ismeretlen arcát, a halott
angyal szárnya körül tompa fény.

Árnyék nélkül lebeg a csillag
a valóság fölött, a néma
kert őrzi még a szűz lábnyomát,
halandó betűk foglya a csönd.

Az örökkévalóság másik
lehetősége a mélységben
morajló, mozdulatlan magány.

A közelség elérhetetlen,
mint a vers utolsó sorában
a mondatzáró írásjel.

Úgy csinál, mintha a formális
isten arcát rajzolná hatalmas,
hófehér falakra. Feketére
festi az angyal szárnyát

a szándék. Morajlás mélyén
hallgat a megváltó csönd.
Megfelelő szavak kúsznak
a próféta nyelve alá. Béna

a nyelv. Szárny és szándék
árnyéka bénítja a szavak
fényét. A test árulása

a halhatatlanság. Katonák
szigora őrzi a békét. A bűn
megrepszti a templomablakot.

Üres a név, nem tartja meg
a történet ígéretét,
a formális isten arcát
eltakarja a fényárnyék.

Aztán a csönd átalakul,
megnémul a tavaszi táj,
majd lassan leereszkedik
a mélységre a hallgatás.

A völgyben a hajnali szél
hidegre festi az emlék
tévedéseit a romnál.

Olyan a rom, mint a gyökér,
az útvesztők között fészket
rak a hiábavalóság.

Kecső Endre

Psyché, 2023

olaj, akril, vászon

200 × 170 cm

Nagy Márta Júlia

Területrendezési terv

Kiégett neonbetűk, szellemzakatolás,
pár lebontásra szánt ház visít,
emlékhez hálátlan, cudar vidék,
hófriss éjszaka, nyomorú nap,
akik nem látnak, torzan rajzolják át
nap mint nap arcodat.

Számukra megvetett fogalom vagy, tájék,
domborzatodra a tervasztalon,
mint ómódi lírában, szak(szitok)szavakként
elhasznált szimbólumokat szórnak:
egy tisztáson pár dermedt, halott ág,
Vénség és Nyomor, két didergős öreg
épít belőlük viskót a semminek,
a semmin pedig bármi áthatolhat.

Se testük, se nyűgük nem létezik,
hát úgy kell itt a bontás,
mint piszkoskék téli égből a kegy,
mint derítóből a villámcsapás – vaku fénye,
mit érdekel ez, egyre megy –
a nyár kurvái, a tél papjai karöltve
szántják fel a földet egy steril jövőre.

Se füst, se korom, se bűz, de szag sem,
még hogy illat – egyengyepen
csakis telivér látszat nyargalhat,
patája nyomán izzik az irtvány,
felszikráznak félholt és félbetört sarjak,

se hús, se tej, se íz, se méze túlnyílt virágnak –
csak geometriát, csak szabályt keresnek
azok az újfajta, furcsa ágak.

Kübelé

Remegéseid az alkonyatrepedésekben,
a sistergő húsod szaga. Barack és lazac
nyálkahártya lüktetése látcsővé font
két tenyerem közt, a túl közel nézés
véres glóriája ujjbegyeimen. Ilyen szűk
résen át élesebb a tájkép – atomjaira
hullik a lakótelep, a poros utca,
a csontgerendájú, vasbordájú ház.
Fala, mint egy nyelv málnaszín, rücskös felülete.
A véletlen kifröccsent festék a lepedék.
Hunyorgó szemem szűrőjén át
dicső opálburkot fon élőkre és kőre
a hárítás – nem tudom kipréselni magam
a saját húsom alagútjából sem.

Sziklakönyököd és oromtérded találkozásából
nyílt kapualj könyörtelen bazaltja,
és a vele együtt megnyíló világból
beszüremlő fény, amely elől a kis
kőtesthurkodban rejtőzöm, apró menedék
hatalmasságodban, mert combod masszív
oszlopát, hasad hegyomlását én hogyan is
mércskélhetném? Magába szívta

és megdermesztette az egész éjszakát.
Azok a hunyorgásomból kifejlett
fényfolttáncok és árnyékfüzerek,
a vaklálás és tapogatózás, hónod
boltívéhez tapadás, és könyörgés,
hogy erressz puhább talajra,
onts, mint szikrázó üvegtörmeléket a porra,
vegyljek el, ne csak feketék-fehérek
csíkozzák, sávozzák portrémat,
meg ezt a váratlan érkezett ittlétet,
tekergő, töprengő alakod inverze
képmásom szenes és füstös alvilágod
ezüstös, félholt lenyomatán,
belemártasz egy savba, hogy lemarja rólam,
ami hús rakódott rám a túlérésem során,
kitermeltem magam egy gombnyomásodra,
és nem tetszik a műved, hát törölsz,
és szívtájékod izzó trópusáról
hidegebb és ércesebb tájakra terelgetsz,
ahol már nincsenek kérdések és apák,
csak nádasok és tavak fölött keringek
üvegszikrás kézománc ködökben,
míg les rám egy másik barackszín,
nyugalmas és lusta álság, melyben
hazacipeljük az anyákkal a földed
nyáladzó, szurtos és nyirkos zöld
ivadékát, és mint tisztaszobában
a hímzés két ága, vakfoltok nyomában
csepergő sírásod ibóktalan és nyafka virága
gőgjétől eltelve szökken szárba,
és rezegetteti ferde és vékony kis ajkait,

megvillantva a rohadó fogsorát,
bicebóca lábát behajlítva, dicsekedve
számtalan elhajlott végtagjával,
mert mindből több nőtt, penészzöld bőre
átüt csöndes kegyetlenségeden,
mellyel kedves torzszülötted dajkálod.

A szabadon hagyott láthatárból
annyi csillan meg egy testben,
amit egy szike tökéletlen hullámvonalak
mentén ki tud vágni – mellkupacok
és alhasrakások fehérje egy remegő,
tocsogó napforma sárgán.

Minden viharbicska szabdalta
sebszín zizegések és udvarmélyi
üszkös bujdoklás gyermekagyakban,
előnti őket a pulykaméreg, nyes el
várakozásba feszített zsineget,
landol billogként összetört térdek
orgonaszín háromszögén, melyre
az áztatás mézének jóllakott
muslicája száll rá zabálni.

Inaid, ereid mint hínár tapadnak rá
rohadó idomaidra, lent guggolok
a mélyben, ebihalakat és homokszemeket
felköhögve, míg fent vakít egy hasadt fényár,
vaku csillámfoltjából születve,
tört lencsén át gubancra exponálva,
mint amputált végtagok, egymásra hányva
verdesnek az elhalt vagy összetört ágak,

de karc és repedés rajzolta szűrőn
végre már, félhomály, látlak,
és nem értem jól szabott és túlérvelt értetlenséged,
férce felfeslik, mintha hangyák hagynák el
a maguk szigorú vonulását, pedig nem tehetik meg.
Kis testük, mint a cérna csíkja, vonaglik
egyetlen elismert útba varrva, minden öltés
egy eltaposható állatka teste,
és uralod ízeik föld és fű vásznába
tűzött, nedvedző nyomát – mint a földalatti
járatok az esőben, omlanak össze
a szeretett, ócska házak – hogy settenkedjek el
legalább az utcasarokig, látva, ott még nem
fulladt minden a nap vérébe,
talán el sem ér irdatlan karod odáig;
egy hűvös és halott kert sáslevelei közt
húzom meg magam, menekülés közben
eldobott borostyán ékszerként villan ki
a fénytelen tengerzöld szövevényből
riadt szemem párja. Legyek bár csonkja
magamnak, vergődjek, mint szárazon
a halak – ne egyetlen test legyen a világ.

Determináció úrnő

„...Most, hogy a szerelem szó idegenül cseng a fülembé, folyvást korholom magam. Miért akartam atomjaimra hullani, mintha így lehetnék valaki más része...”

Habos ég és pörkös levelek, kő hidege
és szobák sóhaja a hátamon.
Társtalanul a kóborlásokban,
a föld összes varas sebét ráhagyom.

Félrefröccsöntött szuvenirputtó
ilyenkor az aranyhajú élet –
a szárny lemaradt, arccsontja belapult,
tátong szörnyű szája, de a szemei ragyogó kékek.

Telivér ősz ez, a napsugarak, mint a cellarácsok.
Legbelső szűkülés. Mint kivert kutya,
sóvárgok saját, rab magamra –
ha minden tárgy megvan, a vágy hiánya furcsa néha.

Hátrafelé nézek, így nem teszek el gyümölcsöket
télre, és nem hagyok utódot magam után.
Vérbogyókkal és halálgömbökkel zsonglőrködöm
romházak rőt levelekkel befont udvarán.

Nézem a bebörtönzött légykisasszonyt,
hogy repkedett boldogan a kertben,
ribizli- és szőlőszemekre szállt,
megpihent a tenyérlevélen.

A pók már ernyedten tocsog a halálban,
a háló az egyetlen bútordarab.
Kunyhók tejszagán egy ottfelejtett pille
az őszirózsahadrendeken fennakad.

Elszánt vagyok és agilis, mint egy mozgalmi dal
egy enteriőr burgundi kárpit- és dióerdejében.
Elbuktam, de csak azért vetnek meg,
mert tudtam, hogy mi lesz, és mégis megtettem.

A kardfogú szelek véres tavaszán
zengett az ének a téren, ahol álltam.
Muszáj volt bemocskolódnom ahhoz,
hogy lássam a befalazott asszonyt a várban.

Kecső Endre

Szfinx, 2023

olaj, akril, vászon

70 × 80 cm

Az ok arra, hogy fessek

Interjú Kecő Endre festőművésszel

VERESS DÁNIEL

A képeid kereteit istenek, istennők, szatírok, puttók, kentaurok feszítik szét, szinte szó szerint. Láthatóan nagy kedvvel fested a görögös aktokat, sisakokat, pajzsokat. A formákon túl foglalkoztat a mitológia is?

KECŐ ENDRE

Azt gondolom, a kép és a tartalom összefügg és elválaszthatatlan egymástól. Olyan festészetet igyekszem létrehozni, amellyel állandóságot teremtek a különböző korok képi ideái között. De ezt nem úgy teszem, hogy imitálom, mímelem a festészeti, szobrászati és építészeti hagyományokat, hanem a jelenkor sajátosságait kihasználva megidézem azokat, és így összekapcsolom a jelenkorral. A középpontban viszont az ókul-túrák művészeti emlékei áll. A mitológiák nincsenek tekintettel időre és térre, állandó érvényűek. És ez remek ok arra, hogy az ember egy életen át festészetel foglalkozzon.

Mikor döntötted el, hogy mitológikus figurákat fogsz festeni?

Ez nem egy konkrét döntés volt. Nem köthető egy képhez. A képi ábrázolásban nagyon fontosak a jelek, szimbólumok, így tulajdonképp mindig is benne volt az életben a mitológia, de a kódok megértésének, tudatosításának kezdetét nem tudom egy időponthoz vagy tárgyhoz csatolni. Egyébként most is úgy érzem, hogy ezen a témakörön akár egy életen át tudnék dolgozni.

Sokkal inkább úgy fogalmaznám meg, hogy kérdések és válaszok vezettek ezekhez a képekhez, illetve kérdések és válaszok sorozata eredményeképpen tartok most pont itt. Úgy értem ezt, hogy a festészet folyamatát párbeszédként képzelem el. A festő felfesti a vászonra a még ködös ideát – ezt nevezem kérdésnek –, és a meglevenedő kép pedig választ ad, ami jó esetben nem egyezik az alkotó elképzeléseivel. Innen indul a beszélgetés,

és megfogalmazódnak a válszok, amelyek segíthetnek a továbbhaladásban egyik festményről a másikra. A megérkezés állapota ismeretlen. Egy ciklikusan ismétlődő utazásról van szó, amely során a körülmények némiképp változhatnak, de az ember és a feladat állandó. A közben formálódó kérdésekre adható számtalan válaszlehetőség pedig elég izgalmat tud nyújtani ahhoz, hogy fessek és éljek!

De mit jelentenek számodra a mítoszok? Iránymutatást? Ihletforrást? Vagy egyszerűen csak lebilincselnek ezek az egyszerre ősi és időtlen történetek?

Az okot arra, hogy fessek egy képet.

Nekem úgy tűnik, hogy bármennyire is klasszikus ez a vizuális világ, a harmóniától idegen. A festményeidet átjárja valami groteszk, valami nyugtalanító. Mindenekelőtt azért érzem így, mert a legtöbb alak torzó, gnóm vagy legalábbis ki van csavarodva, és még a máskülönben méltóságot sugárzó istennők is ridegek. Mintha az ő

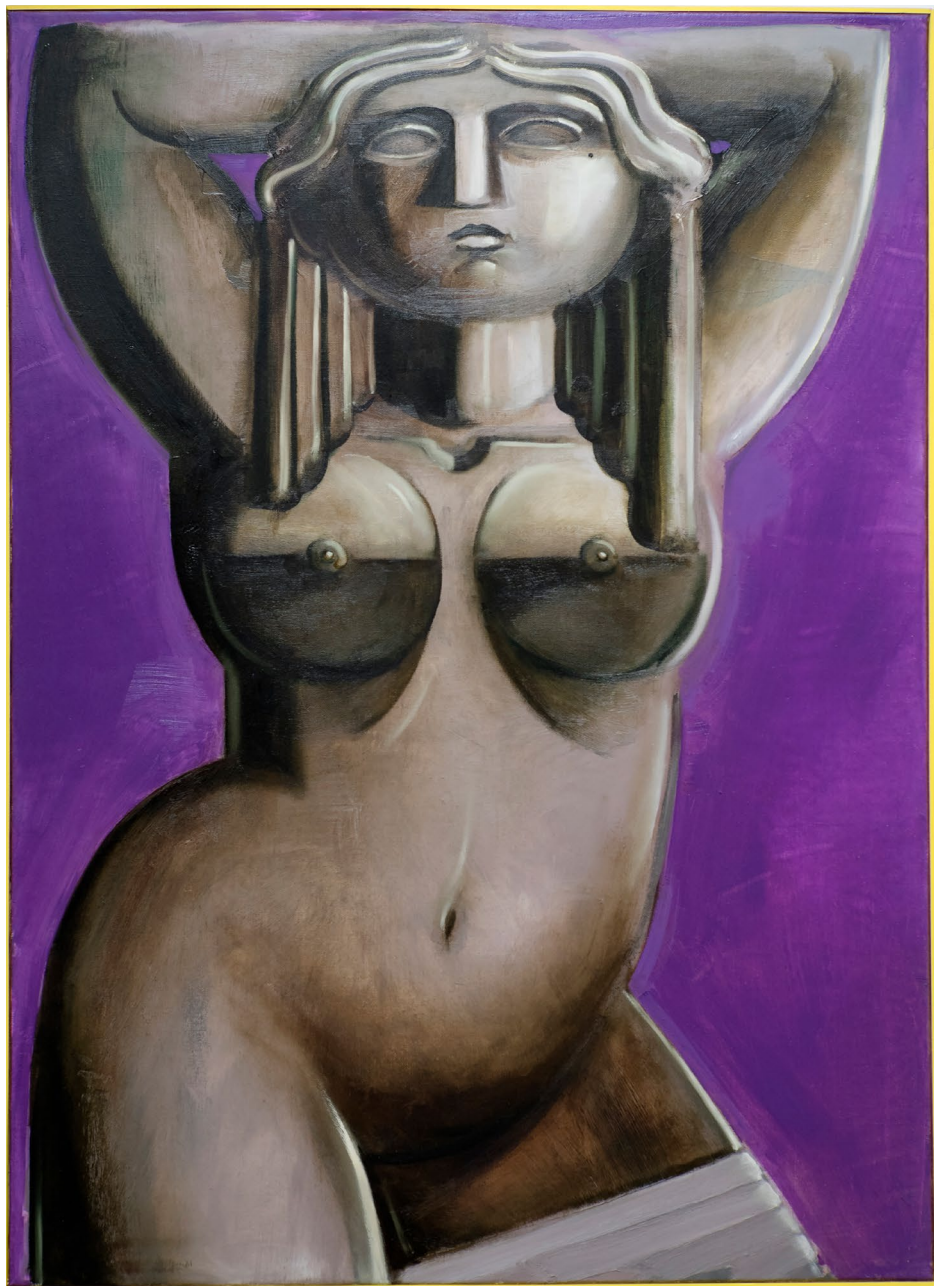
ereikben is hideg nyirok áramlana vér helyett. Mi történt itt?

Szerintem harmonikusak. Próbálok minél szélesebb körben utána járni annak, hogy a témákat miként tudnám kellő alázattal feldolgozni.

Persze, az is kérdés, hogy mit gondolunk klasszikusnak. A történelem előtti korokban a dolgok akkor voltak harmonikusak, ha azokban a negatív és pozitív értékek egyenlő mértékben jelentek meg. Illetve nagyban függött a kontextustól, hogy az adott kép, történet, szobor, írás éppen milyen ideát testesített meg. A képeimhez ráadásul az is hozzátartozik, hogy kompozíciós és festészeti igényeknek rendelem alá a figurákat és a jeleneteket.

Ezek szerint az általad festett kicsavarodott, kényszeredett pozíciókat felvett mitologikus alakok nem vesztik el az eredeti méltóságukat. De akkor mi a magyarázata annak, hogy természetellenesen izmosak, vaskosak?

Rubens alakjain miért jelennek meg olyan izmok, amelyek nem is léteznek?

Kecő Endre
Androgün, 2023
olaj, vászon
110 × 80 cm

Jó, akkor kérdezek mást. Miért hiányzik szinte minden kedvesség a nők vonásaiból?

Ezek nem emberek, hanem különböző attribútumokkal rendelkező istenek, hősök, hősnők szimbolikus képei, amelyek egy szoborszerű képi ideában, de a festészet nyelvén vannak megfogalmazva.

Melyik oszloprendet tartod a legszebbnek?

A iónt. Mindenféle személyességtől mentesen mondom ezt. Egy olyan kort, egy olyan kultúrát jelöl, amelyre mindenki ugyanúgy rezonál. A csigamintájú oszlopfő és a kannelúrák képe mélyen a tudatunkba ágyazódott. A mögöttes jelentések megismerése, feltárása pedig önmagunk megértésében lehet a segítségünkre.

Azért kérdezem, mert abból, ahogy darabolod az oszlopokat – illetve ahogy az antik formákat egyébként is vastagítod, variálod, színezed – én egyszerre olvasok ki tiszteletet és pimaszságot. Látom, hogy imponálnak neked az antik alakok, de végtelenül szabadon is kezeled azokat. Nagyon hasonló ez ahhoz,

amit az 1980-as években a posztmodern építészek vagy a filmrendező kortársuk, Peter Greenaway művelt a klasszikus formakincssel. Hogyan viszonyulsz a posztmodernhez?

A festéssel keres az ember, ezért játszik az eszközeivel. A játékból káosz lesz, amelyben végül a tudat rendet teremt. A festéshez szükséges eszközeimet – például a kompozíciót, a színeket, a témát – igyekszem minél több művészettörténeti kor szűrőjén keresztül nézni. Gondolok az ógörög vázafestőkre vagy akár a Harmadik Birodalom szobrászaira is. Természetesen a 80-as évek fontos szerepet játszanak a festészetemben, mert ebben az évtizedben kezd el ismét fontossá válni a figurális képi gondolkodás. A posztmodern ráadásul talán az utolsó olyan korszak, amelyet el tudok fogadni mind esztétikai, mind művészettörténeti szempontból. Az azóta eltelt évtizedek közül nem nagyon érdekes semmi számomra, mert úgy érzem, nem tudom egy kor lenyomataként értelmezni. Most minden legfeljebb csak egy kortűnet.

És te ezt, amit hiányolsz a mai képzőművészetből, bele tudod vinni a saját műveidbe?

Ha jobban meggondolom, nem tudom, mi hiányzik a jelenből. Csak azt, hogy nincs igazi egység, nincs igazán mélyről, a közös tudatból érkező rend. De nem a képzőművészetből hiányzik, sokkal inkább az életből. A kultúra felbomlott szuverén egyénekre, a művészetet is elég nehéz nem egyesével, művészenként nézni. De mindenki munkásságát tisztetem, és nem tartom kevesebbire, mint a sajátom, mert látom az embert mögötte.

Egyébként ezt a problémát az én művészetem sem tudja megoldani. Egyéni utak vannak, és én is kényszerűen haladok így. Közben abban reménykedem, hogy a festészet elegendő lehetőséget biztosít nekem ahhoz, hogy megmentsem magam, és örülök, ha társakat találok az úton – legyen az egy személy, egy tett, egy festmény vagy bármi, ami az ember igazi rendteremtő mivoltát kutatja.

Tehát a rendteremtő ember. Ez a fő témád?

Valóban központi szerepet kap az ember a festészetemben. De a fő

témám talán valójában én vagyok. Nem a személyem, inkább az énem, és ennek az átlényegítése egy emelkedettebb állapotba.

Ezt úgy érted, hogy miközben festesz, rendet teszel magadban? Vagy esetleg úgy, hogy megfested azt, ahogyan szívesebben élnél?

Úgy értem, hogy a festészet nemcsak egy képalkotási folyamat, hanem metafizikai vagy – ha úgy tesszük – alkimiai folyamat is, amely a szellem fejlődését eredményezi, ha az ember odafigyel magára.

Szolnokon születted, és ma a szolnoki művésztelepen élsz. Gondoltad volna, hogy hazakerülsz, amikor a Képzőművészeti Egyetemre jártál?

A dolgoknak fizikálisan is el kell távolodniuk, hogy közelebb kerülhessenek. Itt akartam élni és dolgozni, a hazatérés izgalmas is volt számomra. Az, ahogyan új nézőpontot kaptam minden, amit korábbról már ismertem, amiben nevelkedtem. Tulajdonképpen azt is a szolnoki művésztelepnek köszönhetem, hogy élő kapcsolatba kerültem a művészettel. A felvételi idején tanulóként váltam el a most is itt alkotó kollégáktól.

A 20. században a szolnoki művésztelep az alföldi táj és élet ábrázolása miatt vált híressé. Mi köti ma össze a kolónia tagjait? Be lehet azonosítani a kortárs szolnoki festményeket képcédula nélkül is? Véleményem szerint nemcsak a ma itt élő, hanem a mindenkor itt alkotó művészekkel is szellemi kapcsolatban állunk. Ez sugárzik a helyből. Nem formai kapcsolatról van szó, hanem arról az egységes meggyőződésről, amit a művé-

szetről alakítottunk ki magunkban. Arról, hogy mélyen egyetértünk abban, hogy az alkotói lét gyönyörű.

Ki lehet fejezni szavakkal ezt a meggyőződést?

A hitemet nem szeretném a képeimnél jobban materializálni.

A beszélgetésre online került sor 2024 novemberében.

Kecső Endre

Thészeusz (az ismeretlen fegyver), 2023

olaj, akril, vászon

150 × 130 cm

Tárgy: „előbb a lány leszek, aztán az unokahúg, végül a feleség és a nővér.”

Weisz Dorka, Hullámmedence, Napkút Kiadó, 2024

Weisz Dorka első kötete *Hullámmedence* címmel a nőiség mainstream témájába illeszthető, melyen belül elhibázott kapcsolati kérdésekkel foglalkozik. A szerző különféle női szövegeknek rendeli alá a kötet szerkesztésmódját, így egyedi módon képes nyers és karcos hangokat megszólaltatni. Az egyes alcímek nőket illető megszólítások, melyek naprakészen tükrözik, milyen szerepekben látja a társadalom a nőket. Ilyen szerepekben jelennek meg például a *Kisasszony*, a *Szajha*, a *Kollegina* alcímek mögül kiszóló, tárgyiasított női hangok. A versek lírai hangja a felvett női karaktertől függően változik, néhol ez a hang egy sóvárgó sikoly: „ordít, hangosan nyög, karmaival kaparászik a falon” (*Ragadozó*), máshol pedig síró sóhaj: „Téged is felvettek a férfiak listájára, akiket sír-

va átkozok”. (Visszamenőleg) A bemutatott női szövegek párkapcsolatait a beletörődés jellemzi, ezt a PTSD című vers „kényelmes ez a nihil” sora fejezi ki a legjobban. A szerző nem helyez hangsúlyt a formakövetésre, nagy többségben szabadverseket, prózaverseket olvashatunk, melyek jól illeszkednek a hiányos életet élő urbánus ember világképehez. A kötet felépítése mindazonáltal tudatosan szerkesztett, az alkotások között sorrendiség fedezhető fel, erre utal a kötet groteszk felütése is, mely rögtön megragadja az olvasó figyelmét: „rossz voltál rossz vagy / úgyhogy most lerágom a körmeidet / kitépem minden szál hajadat / lenyesem a bőrdet / idenéz így / hogy / nyisza nyisza”. (Nyisza) A záróvers egy hosszabb alkotás, amely közösségi hangnemével tűnik ki,

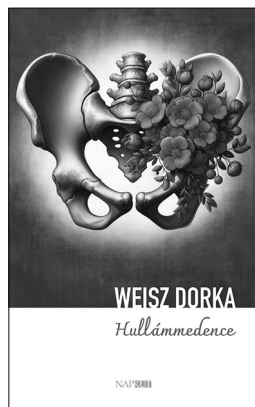
többes szám első személyű megnyilvánulásokat tartalmaz:

„Amikor képezzé tettél minket a félelemre, / tudtad-e, milyen lesz felfogni a nihilt, / belegondolni, / hogy már nemcsak a fényt nem fogjuk látni, / de a sötétet sem; / már nem fogjuk érezni a semmit, / mert nincs már mivel?” (Tudtad-e, Uram III.)

A vers egy erőteljes retorikai kérdéssel zárul, amelyre akár egy következő kötet adhat választ.

A *Hullámmedence* különlegessége, hogy az ember testi, lelki tapasztalatait tárgyakkal kapcsolja össze, ezzel az urbánus ember materialitását és a modern kapcsolatok tárgyas jellegét kritizálja. A *Hullámmedence* cím is kapcsolatot teremt természetes és mesterséges között, hiszen ez egy ember által létrehozott környezet, amelyben egy természeti jelenség imitációja valósul meg. A versek is erre a határeltolásra töreksenek, test és tárgy viszonyát több aspektusból ábrázolják. Teszik mindezt úgy, hogy nem az élő és az élettelen ellentétességét hangsúlyozzák, hanem párhuzamosságokat, hasonlóságokat emelnek ki. A szerző a tárgylíra

segítségével ironikusan ábrázolja a mai ember kiüresedett párkapcsolatait: „Legfeljebb úgy lehetnél az otthonom része, / ha befalazhatnálak. / Amikor utoljára rám nézel, / még vonzó vagyok és műanyag.” (Malter) Ezt igazolja például a „közös takaró intézménye” szókapcsolat is, mely A női test, ha baj van című szövegben jelenik meg. A versben említett tárgyak többletjelentéseket hordoznak, melyek ismerősek lehetnek a mindennapokból, például rögtön rájöhettünk arra, hogy egy kapcsolat kezdeti szakaszában egy fogkefe nagyobb kötődést jelent, mint egy rágógumi: „Reggelre vettem / egy fogkefét / meg egy csomag rágót. / Addigra eldöntöm, / melyiket adom oda.” (Esély) A versek összekapcsolják a mozdulatlan tárgyi világot az intim testtapasztalatokkal, erre látunk példát a *Bútorok, testhelyzetek* soraiban: „Felpattansz, elszédülsz, / leversz valamit a polcra. / Néha

olyat, ami összetörik [...] De amikor itt vagy, / az én helyem a polcon van, / nem az ágyon.” A női test tárgyként kezelése aktuális témaként kerül elő több alkotásban, ezekben az ember személytelennek, eldobhatónak látszik: „Testnek lenni: szétoasztás.” (Szétoasztás), „Milyen puha vagy, / mondta egyszer, [...] Az ő kezében puhábbnak / tűnnek a tárgyak.” (Szelidítés) A *Hullámmencede* a mai ember benyomásait fogalmazza meg, ezzel egy kiüresedett társadalmat ábrázol, melyben még az elmúlás tapasztalata is tárgyias jellegű: „egy hetven körüli hölgyvel / egyszerre nyúltunk a H&M-ben / az utolsó pöttyös nadrágért, / és rám mosolygott, / és átengedte nekem [...] hányszor kell / helyette felvennem ahhoz, / hogy megnyugvást / találjon a lelke.” (Helyett)

Az emlékezés folyamatának asszociatív jellegét szintén tárgyakkal mutatja be a szerző: „Amikor így eszembe jutsz, / például egy elmosogathatatlanul / régi konyhai eszközről, hirtelen / egyetlen pillanatba sűrűsödik / a hideg, a félelem, a magány, / félhomály, bizonytalanság, kosz.”

(PTSD) A Weisz Dorka által megidézett világban a súlyos kérdések, mint az idő múlásának tapasztalata, csak tárgyak segítségével foghatóak fel, hiszen „A fotóalbumokban / zajlik minden változás.” (*Mindig is*) Az öregedés, a változás, az elmúlás klasszikus irodalmi toposzok, melyek a *Hullámmencede* című kötetben mindennapi helyszíneken tűnnek fel, így a befogadónak könnyebb azonosulnia a magas irodalomból megismert motívumokkal. Erre láthatunk utalást a *Csongor* című szövegben, ahol a boldogságkérés Vörösmartytól is jól ismert vándormotívuma kortárs, számonkérő női hangot kap: „Könynyű próbák álltak közénk, / de egyedül hagytál velük. / Én lettem ember érted, / én költöztem ki Tündérhonból, / én maradtam hű hozzád. / Csak a nevedben vagy hős, / de valójában mindig azt vártad, / hogy én szerezzek meg.”

A verseskötet egészét vizsgálva kiemelném a *Csongor* című szöveget, mely újraértelmezi és a *Hullámmencede* saját lírai hangjához illeszti az irodalmi hagyományt.

A szerző a modern kapcsolatok tárgyas jellegét nemcsak az irodalmi hagyományból vett példák-
kal nyomatékosítja, hanem a bemutatott helyszínekkel is reprezentálja. Az illusztrált terek hétköznapiak, de a párkapcsolatok jellemzése szempontjából szimbolikusak: „Aztán az első kávé papírpohárból / az Örsön, a Bosnyákon, Budán sosem”. (Hogy magadtól) A könyv térábrázolása egységes, hiszen a külső és belső terek ugyanazt a hangulatot közvetítik, csak más körülmények között. A külső helyszíneken a tömegben érzett magányt szemlélteti: „tömött sorokban ültök a négyeshatoson / ültök csöndesen / ti magányos egyke fiúk”. (Urbánus bestiárium) Míg a belső terekben az üres egyedülétet írja le: „A közelség azonban megrémíti. / Az ágya közterület, / de a vacca egyszemélyes”. (Fordulat) A külső és belső helyszínek gyakran váltakoznak akár egyetlen íráson belül is: „Én csak mutogatni akarlak. / Állatkertben vagy vitrinben”. (Zónák) Különlegesség a terek szempontjából, hogy a kötet tartalmatlan kapcsolati világában a lírai én a másik felet európai nagyvárosok nevével illeti:

„Kilépett az országból, / ahol férfinevek jelölik / a városokat és vasútvonalakat, / Terjeszkedik az étvágyam, / úgy szórom szét magam Európán, / mint egy fertőző betegség, / amibe én halok bele.” (Járvány) Ezzel a szereplőt megfosztja nevétől és identitásától, tárgyszerűvé teszi: „kényelmes voltál, / Berlin.” (PTSD).

A Hullámedence a kortárs tárgylíra újdonsága, melynek boldog, szomorú dalai elidegenedett emberi kapcsolatokat ábrázolnak: „De amikor itt vagy, / az én helyem a polcon van, / nem az ágyon.” (Bútorok, testhelyzetek). A kötet a kiüresedett viszonyok sekélyességére hívja fel a figyelmet, a sorok a modern ember hétköznapi nyelvén kerülnek bemutatásra: „Mire legközelebb, / addigra nekem már volt más, / vagyis volt egy új.” (Addigra)

Weisz Dorka első kötete figyelemre méltó verseket tartalmaz, melyek közül az irodalmi hagyományt aktualizáló Csongor című alkotást emelném ki. Ebben a versben a kötet lírai hangjához illeszti a Csongor és Tünde boldogságkeresés-motívumát, ezzel kiválóan összefoglalja a Hullám-

medence mondanivalóját: „ Azt se tudod, ki vagyok. / Neked kivetülés, / formálható anyag, / a vágyaid prototípusa. / Egydimenzi-

ós nő lettem melletted. / Évekig vártam rád, / de sosem tudtam meg, / hogy egyáltalán miért szeretsz.” (Csongor)

Molnár Míra

Bejártam Tolnát, Baranyát, Somogyot, Kappanföldét...

Vass Norbert, Kappanfölde, Kalligram, 2024

Egyszer volt, hol nem volt, heted-hét országon is túl, még az üveg-hegyen is túl, ahol a kurta farkú malac túr, ahol a csillagok Jutka Persi neonzöld körmeiből vannak kirakva, ahol a gyermekeket a széplányoktól kell féltetni, volt egyszer egy kappantelep, ahol a pasztörizált tejet literszámra itták. Vass Norbert ennek a különös, misztikus és egyben a valóságunkhoz nagyon közeli mikrokozmosznak a történetét beszéli el a 2024-ben megjelent *Kappanfölde* című kötetében. Elbeszéléseiben átkalauzolja az olvasót különös karakterei fontos és kevésbé fontos életeseményein – közben végtelen mennyiségű popkultu-

rális utalást vonultat fel a mágikus realizmus adta eszköztárat felhasználva.

A kötet elején szűkszavú műfaji meghatározással találkozhat az olvasó, miszerint a szöveg: próza. Tizenhárom, egymás nélkül is értelmezhető, de együtt komplex, zárt világot felépítő, egymással párbeszédben álló és egymás jelentéstartamát és jelentésrétegeit bővítő, novellának nevezhető fejezetből áll. Valószínűleg nem véletlen a tizenhárom tartalmi egység, hiszen mesei és bibliai szám volta révén a tizenhármasság reflektál a történetek bűvös és vallási vetületeire, valamint a szereplőket sújtó folyamatos

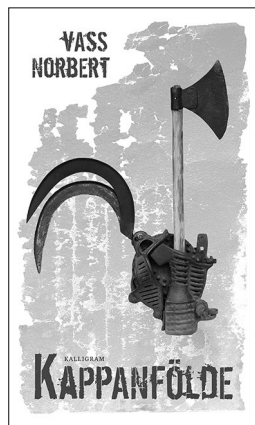
balszerencsére és a fekete mágia-
ra, amellyel akarva-akaratlanul
állandó kapcsolatban állnak.

A fejezetek előtt előhang ol-
vasható, amelyben a szerző elme-
séli az elbeszélések helyszínéül
szolgáló *Kappanfölde* történetét.
A kötet bevezető soraiban meg-
alapozza az általa megelevenített
világ hangulatát, megjeleníti a
szövegek visszatérő motívumait:
a kazah klipadót, a snapszizást,
a snüsszöző kanonokokat. Már itt
is megjelenik a *Kappanfölde* lakói
által nap mint nap szívesen fo-
gyasztott mámorító ital, amely
súlyos problémákat és függőséget
okoz a helyieknek. Hiszen, mint
kiderül, nem egyszerű tartós tej-
ről van szó: a folyadék erős nar-
kotikum, mivel ginát kevernek
bele. Eszünkbe juthat erről Ant-
hony Burges *Gépnarancs* című
műve, illetve a Kubrick-féle film-
adaptáció, a *Mechanikus narancs*
is. A főszereplő Alex és bandája is
mindig amfetaminnal hígított te-
jet szürcsölget, mikor valamilyen
büntetetre készül. A tejivás számos
egyéb ismert filmes referenciával
rendelkezik, gondoljunk csak a
Becstelen Brigantyk Landa ezre-
desére vagy a *Léon, a profi* cím-

szereplőjére. Az ital a *Kapj el, ha
tudsz* és Hitchcock *Gyanakvó sze-
relem* című mozgóképében is
megjelenik, és a Coen fivérek
Nem vénnek való vidék című film-
jében is. Ezekben közös, hogy bár
a tej alapvetően az ártatlanság
szimbóluma, mindegyik mű-
nél erőszakos vagy erkölcsileg
kifogásolható cselekedet elkö-
vetői fogyaszt-
ják. A tejivás
gesztusa és ez-
által az alkoho-
lizmus problé-
mája kivétel
nélkül minden

fejezetben megjelenik valamilyen
módon. A szereplők tejfogyasztá-
sa egyértelműen megfeleltethető
az alkoholizmusnak. A kötet sze-
replői, akár csak a való élet alko-
holbetegei, minden helyzetben
találnak okot arra, hogy a pohár-
hoz nyúljanak; isznak örömben,
bánatukban, isznak, hogy bátorít-
sák önmagukat vagy hogy oldják a
szorongásaikat.

A szerző már az előhangban
is több komoly problémát felvet:

a vidéki falvak elnéptelenedését, az alkoholizmust és a szerfogyasztást, az ezektől való függést. A kötet történetei számos egyéni és társadalmi problémát tárgyalnak, hol explicit, hol implicit módon, a legtöbb esetben az irónia, a humor és a groteszk eszközeivel. Megjelenik a családon belüli erőszak és bántalmazás, az anyagyilkosság, a vénlányság (*Kancsal vakcsibék*), a prostitúció (*Jutka Persi szoprán combjai*), az egyház működése és az egyházi kinevezések problematikussága (*Frissmise*), az elmebaj kérdéskörei (*A kisujjnyi dzsinn*), az, hogy milyen apa nélkül felnőni (*Felhőzongora*). Szinte minden tartalmi egységben felmerülnek az identitáskeresés kérdései és a transzgenerációs traumák lehetőségei. Az emberi élet valamennyi jelentős eseménye megjelenik a szövegben, így a szülés, a párkeresés és -találás, a házasságkötés, a halál és a gyász. A szerző érzékenyen és széles skálán vonultatja fel az emberi lét motivációit, nehézségeit, olykor-olykor szépségeit.

Vass Norbert korábbi művei a szerző intenzív és mély érdeklődését mutatják a pop- és a

magaskultúra kapcsolata, a Kádár-kor, illetve a rendszerváltás utáni magyarországi viszonyok, valamint az interdiszciplinaritás iránt – ezek képezik a *Kappanfölde* alapját is. A kötet fejezeteiben a különböző kulturális és popkulturális utalások széles skálája jelenik meg: mind az irodalmi, mind a képzőművészeti és a zenei, valamint a közéleti referenciák is izgalmasan és színesen tűnnek fel, sokszor erős kritikai hanggal és iróniával átítatva. A kötet nagy erénye, hogy ezektől a szöveg nem válik erőltetetté, szétesővé, a magas- és az alacsony-kultúra megfér benne egymás mellett: „Kázimir Málevics” *Fekete négyzete*, melyet Figur kántor az aszfaltra firkál, a kártyapartin nyert „bibliofil Ady-kötet” szerepeltetése, a focizó Szent Antal – aki azért nem szerepelhet a szentek kezdőcsapatában, mert nem halt vértanúhalált –, a Fradi színei, John Cage 4’33” című alkotása és a Family Frost-os fagyisautó.

A zene és a különböző zenei utalások kiemelten nagy hangsúlyt és szerepet kapnak a kötet egészében. A szöveg erős érték-

ítéleteket fogalmaz meg számos magyar és külföldi dalszerzőről, énekesről és zenekarról. Hogy csak néhányat említsek: megjele-
nik Zámbó Jimmy, Komár László, Máté Péter, a Rolling Stones, a Black Sabbath és Vangelis is. A szemfüles olvasó több dalszöveg-
egidézettel is találkozhat, amelyek jelöletlenül, olykor torzítva, átköltve simulnak bele főszöveg-
be. „Tél volt, hó esett, és késtek az ünnepek” – kezdődik az *Altató* című szövegrész, megidézve a *Piramis Ajándék* című dalát. A *Jutka Persi szoprán combjai* fejezet Szűcs Judith *Táncolj még!* slágerét evokálja az 1970-es évek végéről: „Egy ilyen lánynak a diszkóban a helye”. Vass felhasználja Demjén Ferenc *Várj, míg felkel majd a nap* című dalának és a *Kistehén Szájbergerek* című muzsikájának szövegét is. Elmés megoldás, hogy a focimeccs alatt a *We Will Rock You*-t és *Az éjjel soha nem érhet véget* kezdetű számot bömböltetik, az esküvőn pedig Hobó *Hajtók dalát* tervezik előadni.

A kötet szereplői számára, legyenek bármilyen élethelyzetben, tartozzanak bármely társadalmi rétegbe, elengedhetetlenül fon-

tos a zene és az ahhoz való kötődés. Ez igaz a mágikus és a reális karakterekre is, jöjjenek bármely kultúrkörből, meghatározó szerepet tölt be az életükben, zsigeri ösztöneiket mozgatja meg. Az andoki asszonyoknak például szocializációs teret biztosít a közös éneklésre létrejött Röpülj páva-kör, gyakran lépnek fel ezzel a formációval a település életének fontos eseményein.

Fontos megjegyezni, hogy a különböző kultúrkörök és a különböző kultúrkörökből származó szokások, hagyományok és karakterek szerepeltetése teszi a művilágát sokrétűvé, érdekessé és izgalmassá. Az elbeszélő kötél-táncot jár, ám ügyesen egyensúlyoz a létező és a nem létező, az éteri és a profán, a népi és a világi között. Bizonyos karakterek egyértelműen mágikusak, míg megint mások egyértelműen a földi szférához tartoznak. A legtöbb szereplő archetipikus, mesei ábrázolású, erre példa *Jutka Persi*, a hajdani utcalány, *Groszcsek*, a vadász, *Groszcsekné* a kocsmáros, *Patkó Bandi*, a betyár (szelleme), és *Surdánszky Kamill*, a megháborodott molnár. Jellemfejlődés

nem vagy csak időlegesen megy végbe, a megrajzolt figurák személyisége alapvetően stagnál, nem jut egyről a kettőre, akárcsak a magyar (vidéki) valósággal erősen párhuzamba állítható hely, ahol élnek. Sok a műben a határhelyzet, a kettősség: a halottak és az élők megférnek egymás mellett egy valóságban, akárcsak a keresztény erkölcs és hagyomány, a templomba járás és a népi mágia, valamint a kuruzslás és a varázslás. Amikor a törvény és a régi erkölcs már nem működik tovább, nem szolgáltat igazságot a földieknek, akkor nincs más megoldás, mint a természetfelettihez folyamodni. A somogyi kappantelep beszipantja az olvasót, saját világa valóságának és igazságának felülvizsgálatára készíti. A mágiaként elmesélt események sokszor racionalizálhatóak, eredetmagyarázó monda funkcióját töltik be. Jutka Persi neonzöld körmei a csillagokkal azonosíthatók az égen, az utolsó fejezet Kappanfölde eredetmondája.

A karakterek megformálása is különböző kultúrkörökből inspirálódik. A gyermekrabló széplányok például erős rokonságban

állnak a görög mitológia nimfáival, Fürst Walternek, a garabonciásnak az alakja a magyar folklórból táplálkozik, a folyamatosan emlegetett felnégyelt Koppány pedig a magyar honalapítás történetéhez kötődik. Ciláriknak, a megrögzött módon hazudozó vénlánynak a családja és anyja a boszorkánysághoz kapcsolható, az ördöggel megkötött szerződésük pedig egyértelműen Goethe Faustját idéző motívum. A kölcsöntiszteletes almafán ücsörgő unokaöccséről Jane Teller *Semmi* című műve juthat az olvasó eszébe. A széplányok rókamaszkos cseléhez és a kölcsöntiszteletes rövidlátó, rókamaszkot viselő unokaöccséhez kötődően a japán rókatündérkultusz is megelevenedik. A rókamotívumhoz köthető szereplők a műben is *trickster* karakterek, azaz az embereket olykor móresre tanító, olykor megréfaló és kicselező, a világ különböző szférái között átjárási képességgel rendelkező alakok.

A kötet kapcsolódik ahhoz az atmoszférateremtéshez és hagyományhoz, amely Lázár Ervin novellafüzérében, a *Csillagmajorban* és Tar Sándor *Mi utcánk* című mű-

vében is megjelenik, illetve Cserna Szabó András alkotásában, a *Félelem és reszketés Nagyhályogonban* és Szép Ernő *Patikájában*. Ezek az alkotások hasonlóan önálló, zárt, ám teljes univerzumokat építenek fel, reflektálva azokban a vidék és a magyar falvak helyzetére és megoldásra váró problémáira.

A mű nyelvi regisztere változatos: megjelenik benne a szleng, vannak eufemizáló kifejezések, latin szófordulatok, hangulatfestő és szakszavak, jelen van a tájnyelv. A szöveg helyenként rímel, olykor barokk körmondatokból, máskor pedig egyszerű mondatokból építkezik, ez sajátos nyelvi stílust eredményez. Gyakoriak a hapax legomenonok, például: *aludttejruha*, *zsúrvacso-ra*. Vass gyakran játszik a köznyelv és a közmondások metaforikusságával, fontos elem a nyelvi humor. Az, hogy Krász Tibinek nincsen szíve, például jelentheti azt, hogy nincsen a kártyában szív alakú lapja, illetve azt is, hogy szívtelen, könyörtelen ember: „a snapsziban a nyerés legelső feltétele, hogy a kártyásnak szíve kell legyen, szíve meg speciel nem volt a Krász Tibinek”. (82)

A helyszínek között megjelennek létező és nem létező, ismerős és ismeretlen terek, zömében Magyarországról, első sorban Somogy vármegyéből. Többek között Andocs, Balatonlelle, a Duna-part, Győr, Gyugy, Veszprém, de szóba kerül Damaszkusz, Dánia és az osztrák határ is. Egyértelmű, hogy a Gellért-hegy felett esténként seprűháton gyűléseznek a boszorkányok, az alvégen pedig – mint minden valamirevaló magyar faluban – van Petőfi Sándor utca. A borítón, a szöveg elején és végén a Tóth György szobraitól készült reprodukciók érzékletesen illusztrálják *Kappanföldre* lelkületét, hangulatát és atmoszféráját – az eredeti alkotások irtókapákból, régi használati tárgyakból készültek. Plusz adalék, hogy a képzőművész is a cselekmény helyszínéről, Somogyból származik, ott alkot a Várda nevű, Kaposvárhoz közeli községben.

A mű időkezelése nem mindig következetes, de alapvetően lineárisan halad, a történet során elhunyt karakterek a későbbi fejezetekben már kísértetként térnek vissza, a Fürst lányok szépen cse-

perednek fejezetről fejezetre. Sok utalást kapunk arra vonatkozóan, hogy valószínűleg a Kádár-kor és a rendszerváltás után járhatunk a reális időben – ám azok hatását még erőteljesen érzékelve, egyértelműen posztoszocialista vidéken. Sztálin 1953-as halála minden szereplő számára egyértelmű viszonyítási pont, akárcsak az ávosok tevékenységének ideje. A KISZ és az olajszőkítéssel való fuszás a kötet jelenéhez vagy közelmúltjához tartoznak. Az időben legkésőbbre regisztrálható adat Korda György pókerközvetítése a „műholdason”, amely a valós időben 2002-ben indult. A „Vagy Modern Talking brümmögött a Tolnai Öcsi bácsinál. De nyolc után az se brümmöghetett. Rendeletileg” (81) sorok viszont egyértelműen a nem is oly távoli Covid-idők reguláit idézik, tehát Vass vegyíti az idősíkokat, a közeli és a távolabbi múltat, így is érzékeltetve Andok világának furcsaságát, valóságtól elrugaszkodott voltát. A mű zárósorai

a *Teremtés* könyve inverzeként egy apokalipsziszvíziót jelenítenek meg. A teljes rend és a teljes semmi állapotát idézik: „A föld pusztá volt, és sötétség volt a mélység felett. Fecske kortyolt a tóból, fluo-reszkált a kőkereszt, és Isten lelke a vizek hátán lebegett.” (148)

A *Kappanfölde* érett, ám szórazokoztató módon, a magyar irodalmi hagyományban gyakori sötét elbeszélésmódtól üdítően eltérően beszél a vidék problémáiról, és görbe tükörben láttatja azokat. A különböző mondakörökből, mítoszokból és kultúrákból építkező kötetben megteremtett világnak jól áll a heterogenitás, pezsgést és sajátos színezetet ad neki, nem esik szét tőle a szöveg. A sorok nyelvi leleménye és humora invenciózus módon működik, és rezonál a popkulturális utalásokkal és intertextusokkal. Elmerülni Andok szerethető, ám balszerencsés lakóinak a világában mindenképpen tanulságos, élvezetes olvasmány, kifeszített kép a mindenkori magyar Ugarról.

Medvigy Édua Kata

Megváltó szégyenkezés

Locker Dávid, Beszédkényszer, Prae, 2024

„Az igazságról kéne mondani valamit” – nehéz ügy. A kritikairás is hasonló, folyamatos reflexiót igénylő, nyomasztó munka, minden mondatnak meg kell állnia a helyét. Az ehhez szükséges bizonyítás, hivatkozás belső feszültsége és Locker Dávid szubjektumainak önvizsgálati kényszere között van párhuzam – a *Beszédkényszer* az őszinteség könyve, az őszinteség minden kínjával együtt. Az értelmi és az érzelmi világ közötti ütközőzónában keresi az igazát, próbálja meghatározni magát mások és önmaga számára is idegenként.

A kötet elején található apa- és anyaversektől kezdve, az iskolai éveken és írótáborok tapasztalatán keresztül az egyetemi tanulmányokig a szövegfolym egyfajta felnőttésvétörténet, amelyben a szubjektum az ártatlanság elvesztésével járó gyászunkát végzi el. Ez az ártatlanság elvesztés itt egybeesik – a helyenként kóros méreteket öltő – öntudatra ébre-

déssel, erre utal a kötet egyik mottója, amely Hegelt idézi a bibliai bűnbeesés összefüggésében. „Az ébredő tudat első reflexiója az volt, hogy az emberek észrevették meztelen voltukat”. (A *filozófiai tanulmányok enciklopédiájának alapvonalai*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979, Szemere Samu fordítása)

„A tévében közben felzúg egy romantikus komédia. / Ez is csak azoknak a birkáknak való – mondom / megvető mosollyal –, akik képtelenek szembenézni / a Sorssal. / Anyám gyorsan el is kapcsolja a csatornát: / Nem tudom, ki hozta be ezt a hülyeséget. / Tudod, hogy mi nem szoktunk ilyeneket nézni” – hangzik el a párbeszéd a *Pappa Pia* című versben a beszélő és a szülők között. A tizenhat éves szubjektum Nietzsche-t olvas a „párizsi padlásszobának” titulált emeleti szobájában, majd „a rabszolgamorálról és a ressentiment-ről értekezik” a konyhában, hogy

szüleit és barátnőjét lenyűgözzé. Ezt a bizonytalanságból fakadó, kamaszos felfuvalkodottságot egyfajta önironikus éllel ellentozza: „mikor már elég bölcsességet szedtem össze a morál genealógiájáról – a kávéház felé veszem az irányt [...] a kávéház: a földszinti ebédlő nappalakkal tele rakva”. Az önironia és az önreflexió a kötet egészére jellemző – egyfajta kényszer ez is, amelyben szintén nem lel békét a versek beszélője. Ellenhatásként újra és újra feltör belőle a tiszta, reflektálatlan érzelm, vagy ahogy ő fogalmaz, a „Lélek”. Locker verseinek ellentéte végül is ebben áll, a racionális és az érzelmi világ elmentmondásai működtetik az egyes szövegeket, pontosabban a ráció értelmezőképessége rendszerezi az érzelmit, ennek következtében viszont az érzelmi folyamatosan érvényre jut – mintha elfojtott tudattartalmak buknának felszínre. Az éretlenség, gyerekeség működését is automatikusan reflektálja, mintegy magyarázkodásként, önmaga számára is. „Hogy elfelejtsük, / kamerába beszélünk, / megbontjuk mindketten / a második üveget

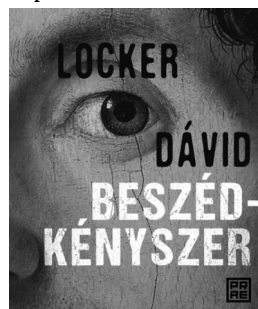
is” – olvasható a *Forgatásban*, ahol a szubjektum „tudja”, hogy figyelik, és egy képzelt történet főszereplőjeként tekint önmagára, így hangsúlyozva saját alakját.

„Ott kell kezdened, hogy nem próbálsz lerázni a gátlásaid [...] hagyod, hogy végre magaddá szorítsanak” – A *Tanácsok szégyennel ébredőknek* a negatív érzelmek integrációs folyamatába is beavat bennünket, ami a szubjektum érési folyamatának része. A *kispolgár vallomásának* beszélője megkönnyebbülhet (igaz, nem önmagában, hanem egy olyan kedves mellett, akivel őszinte lehet): „most már bevallhatom, [...] hogy sosem a fájdalomról akartam verset írni, / hanem arról, hogy minden közismert aggály ellenére / mégis csak szép, hogy élek”. A szubjektum pszichés értelemben lassan a saját lábára áll, egyes emlékek elengedésével lemond az azokból nyert – identitásképző – elégtételtől, mint a *Tükörben az ég* beszélője, vagy belenyugszik abba, hogy nem fogja – többek között – „felszabadítani Jeruzsálemet” vagy „mint Garcia Madeiro a *Vad nyomozókban* / verseskötettel ütni ki egy

stricit”. (*Kalandok, amikben végül nem fogok részt venni*)

„Látjátok, ezt kaptam töletek. / Ezt az állandó félelmet a reflex-tálatlanságtól. / Töletek, Dekonstruktív Oltárszolgák, / Nyitott Lelküetű Műhelyvezetők” – fogalmazza meg *A reflexió tört ragad* beszélője, aki generációjának gondolkodásához igazodva „tanulta meg, [...] hogy nem lehet valami egyszerűen csak: szép”. Az ártatlan, tehát nem reflektív érzékelés tudatlan, de nyitottsága révén szükséges, hiszen gyakran csak az ártatlan képes a kötet nyitóversében vágyott igazság megfogalmazására. „Néztem a Gellért-hegy mögött eltűnő kompokat, / és arra gondoltam, / hogy »igen, ezt a szépséget csak a költők érthetik«” – mondja *A kispolgár vallomása*nak beszélője, aki újfent önróniával oltja ki a nagyra-vágyást, ugyanakkor ezen a kontextuson kívül a költői tekintet toposzát idézi meg: a hétköznapi-ban (vagy reflektálatlanban) is meglátja az értéket (megőrizni valót). „Ó, hogy gyűlöltelek titeket mindig, Könnyen Barátkozók” (*A Könnyen Barátkozók*) – Az önrónia másik fontos eszköze a nagy

kezdőbetűs tulajdonnevek révén történő túlzás. Az imént említett, *A reflexió tört ragad* című versből is idéztem hasonló példát, Locker mindkét esetben hiperbolikusan ábrázol egyébként hétköznapi alakokat. A romantikus pátosz egyfajta újraértelmezése ez, ami Locker kötetének egyik legnagyobb erőssége, egyaránt válik a humor forrásává, illetve stíluslemmé, az ironikus felhang révén pedig elvesz a beszédmód patinájából. „De legjobban azt gyűlölöm bennetek, Könnyen Barátkozók, hogy nem is léteztek” – tehát a projekciója révén externalizál a szubjektum, így keresve okot szegényére. „Miért beszélek akkor mégis hozzatok? / Mert akit Okos Fiúnak neveltek, / okos narratíva nélkül / képtelen elviselni a jobbat. / És legfőképp azt, / hogy van, aki egyszerűen csak / szerethetőbb” – a reflexió tehát nem mindig kín, olykor magyarázattal szolgál, és megértést kínál a versek beszélőjének.

Saját (negatív érzésekre való) érzékenysége, neurózisa és a környezet (feltételezett) elvárásai késztetik folyamatos reflexióra a szubjektumot. Ennek a feszültsége a gyermekkor látásmódját idealizálja benne: „te jutottál eszembe, Istenem (...) nem is te kezdtél hiányozni, / hanem az a nyolcéves tekintet, / ami elhitte, hogy ezekben az omladozó épületekben, / ahol hallgatni kell, / tényleg ott lakozol”. (Elsőszülött Újbudán) Az Úri muri beszélője szerint „[A] valódi kérdés mégis az: / hogyan váltak a pad alatt írt szerelmes versek / ezekké a sorokká?”. A felnövekvő beszélő állandó reflexiós kényszere folyamatosan büntudatot generál a reflexió alanya és tárgya között feszülő ellentét miatt. Ezt a kényszert egyrészt a felnövekvés természetes pszichés folyamatai idézik elő, ahol a felnőtt szubjektum értelmezi a gyermeket/gyerekeket. Másrészt a vidékről városba költöző egyetemista másokhoz igazodni és valahová tartozni vágyása is, ahol igyekszik elhatárolódni az otthon tanultaktól („szerinted nekem ez itt így jó? [...] ez bazdmeg, hogy itthon egy haza-

áruló bolsevik geci vagyok, fent meg egy reakciós, fasiszta paraszt?”). (Így nevel a magyarod) Harmadrészt pedig az éppen megszülető irodalomtudós reflektálja a kezdő költőt és zsenyéit. Végső soron ugyanakkor minden reflexió tárgya mellett kiáll, például a pátosz újraértelmezésére tett kísérletében.

A kötet egyfajta generációs láttelep is: a beszélő folyamatosan olyan helyzetbe kerül, hogy értelmeznie kell motivációit, reflektálnia kell saját cselekedeteire és gondolataira, ezáltal tartva korában lappangó és nyilvánvaló szorongásait – ez a probléma pedig talán leginkább az Y és a Z generációsokat foglalkoztatja. „Felteszem, némi előítélettel viseltetsz a személyem iránt / amit, posztstrukturalizmus ide vagy oda, / a gyakorlatban mégiscsak nehéz elválasztani a szövegtől”, „én (Locker Dávid Mátyás, Szatmárnémeti, 1998. 11. 03.)” (Lectori salutem!) Locker több ízben ajánl referenciális olvasatot. Van, ahol a megszólalásmód révén: „Abban bízom, / hogy találkozni fogunk ezekben a versekben. / És beszélgetni kezdünk. / Nem csak

mint elképzelések, / hanem mint emberek” (*Lectori salutem!*), de a versek kereszthivatkozásai is ezt erősítik. „Apám, / akinek két éve, / mielőtt Pestre költöztem volna / azt mondtam, hogy egy náci fasz” – A *humánértelmiség hazatér* beszélője az *Így neveld a magyarod* egyik jelenetére hivatkozik. Az *Asszony nélkül a csárdateraszon* az apával közös partiumi gyökerekre („átcigizett, veszteglő vonatutak Szatmárra haza a Mezőségen át”), ez az *Erdélyi úr és fia egy dunántúli kastélyparkban* című versben is megjelenik, a szerző neve pedig a *Búvár a partonban* is felbukkan mint „én, prof. dr. hab. Locker Dávid, alanyi költő”.

Locker Dávid első kötete véődöbeszéd a naivitás mellett. Be-

szélője azt az ártatlanságot próbálja önmagában és nyelvében megőrizni, ami emberivé teszi, így szubjektív tapasztalataiban van valami mélységes közösség. Párhuzamosan írja meg a költővé és (felnőtt) emberré válás folyamatának élményeit, mindezt magabiztos hangon, meggyőzően. A kötet végül valóban „átjárható”, mint egy „reggeli pályaudvar”. Sokszínű kötet, egészen bravúros darabokkal (pl. *Így neveld a magyarod*) és sajátos humorral. Igazolja, hogy egy költő abban az értelemben tényleg bármit *megtehet*, hogy a tabusodott vagy mára patinássá vált írói eszközöket újraértelmezi és a költői nyelv részévé teszi. Így vállalkozását, hogy „a vers a legtöbb legyen, ami lehet”, végül sikerre viszi.

Sebők György

„A méheknek nincs etnikumuk, csak családjuk van.”

Láng Zsolt, Az emberek meséje, Jelenkor, 2024

Láng Zsolt új regényében egy megtörtént bűneset szolgál a cselekmény kiindulópontjaként. A „chevaline-i mészárlás” néven ismert, egy iraki-brit család és egy francia kerékpáros halálával járó bűntény és az azt követő, fordulatokban gazdag, ám eredménytelen nyomozás mind a nemzetközi, mind a magyar nyelvű sajtóban nagy figyelmet kapott. A fentiek ismeretében talán nem is meglepő, hogy egy kortárs regény lapjain bukkan fel a hírekből ismert esemény.

Az *emberek meséje* főszereplője azonban meglehetősen távol áll a klasszikus bűnügyi regények nyomozó hőseitől. André Tavas az 1956-os forradalom után még gyermekként került Párizsba, majd a francia főváros több egyetemén is sikeres tudományos karriert futott be kommunikációkutatóként és oktatóként. A hatvanadik életévén is túl járó pro-

fesszor egy volt tanítványa kérésének eleget téve utazik Erdélybe, hogy utánajárjon a Francia-Alpokban elkövetett négyes gyilkosság egyik szálának. A 2012-ben történt gyilkosság helyszínéről valóban indítottak egy hívást egy romániai telefonszámra nem sokkal bűntény elkövetése után, viszont a rejtélyes telefonálót és így a különös telefonhívás okát nem sikerült azonosítani. Láng Zsolt regényében azonban legalább akkora szerep jut a fikció hol könnyebben, hol nehezebben tetten érhető működésének, mint a cselekmény keretét biztosító valós történéseknek.

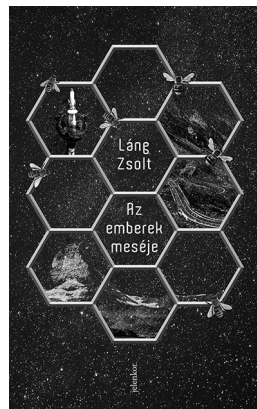
André ugyanis a valós bűntény nyomait keresve egy nagyon is fiktív térbe érkezik meg. A cselekmény nagyobb részének otthont adó, elképzelt zsákfalú, Medárd a regény világában valahol Segesvár közelében található. A Medárdon megtelepedő André különös mód-

szert választ kutatásához: elválja a falusi postán található telefonközpont kezelését, így lehetősége nyílik belehallgatni az egymással telefonon érintkező falusiak életének fontos és kevésbé fontos beszélgetéseibe. André tehát hallgatózik, és vele együtt hallgatózik az olvasó is, míg nem a telefonhívások sorából – és persze André kommentárjaiból – lassan kibontakozik nem is annyira a lakók, mint inkább a település története. Ahogy a fiktív falu elhelyezkedését illetően is csak hozzávetőleges adatokkal rendelkezünk, úgy a település lakóinak nemzetiségét (nemzetiségeit) sem lehet egyértelműen azonosítani. Medárdon ugyanis bábeli nyelvzavar uralkodik, magyar, francia, román, cigány, német és török nyelven szólnak meg a szereplők.

A mű narrátoraként André fiát, Zsombort azonosíthatjuk, az ő elbeszéléséből ismerjük meg mind a két férfi történetét. Az apjával korántsem felhőtlen viszonyt ápoló Zsombor néha saját élményeiről számol be, többnyire azonban az apjával történeteket rekonstruálja, Medárdon szerzett tapasztalataira és a már-már

grafomán André után hátramaradt, részletes naplójegyzetekre hagyatkozva. Bár apa és fia merőben más utat járnak be, amíg eljutnak az eldugott erdélyi településre, egy fontos közös pontjuk mégis akad: mindketten bensőséges viszonyt ápolnak a méhekkal.

André elbűvölve figyeli a szinte mindegyik medárdi ház kertjében megtalálható kaptárak életét, majd kommunikációkutatóként is foglalkoztatni kezdi a méhek tánca. Zsombor pedig közvetett munkakapcsolatba is kerül a méhekkal, ugyanis egy ideig a különlegesen jó minőségű mézet előállító méhészek után kutató „mézvadász”-ként tevékenykedik. Ez a nem mindennapi foglalkozás azt is lehetővé teszi, hogy Zsombor elbeszélését olykor olyan hosszabb-rövidebb kitérők szakítsák meg, amelyekben a narrátor a méheknek és a méznek az európai civilizációban betöltött szerepén el-

mélkedik, feltűnően nagy, méhekkal kapcsolatos kultúrtörténeti ismeretanyagot mozgósítva. Ezeken a szöveghelyeken számos ókori auktor és René Descartes mellett többször is felbukkan annak a Bernard Mandevillenek a neve, aki leginkább a *Méhek meséje* című szatíra szerzőjeként ismert. A Mandeville művének parafrázisaként értelmezhető cím, a borítón látható méhek és méhsejtek, illetve a számtalan említés után nem is meglepő, hogy a méhek társadalmának működése válik Láng regényének központi metaforájává.

A narrátor nem szakít a méhek ábrázolásának európai irodalmi hagyományával: a méhek jól szervezett, racionális szempontok mentén igazgatott és így megnyugtatóan kiszámítható közössége rendszerint a kiszámíthatatlan, ezért veszélyes és gyakran idegen emberi világ alternatívjaként jelenik meg. Az, hogy a regény lapjain a véletlen ilyen fontos rendezőelvvé válhat, szorosan összefügg azzal, hogy Az emberek meséjében használt írói eszközök között kiemelt szerep jut valóság és fikció vegyítésének, valamint

a két kategória közti határvonal elmosásának. A mű szereplői Deme-Wacha-Tavas-féle kommunikációs modellt emlegetnek, a regény fejezeteit pedig André Tavasztól származó, nyomozók számára megfogalmazott tanácsokból álló mottók nyitják meg. Egy alkalommal a levegőben párosodó méhdelfinek is szóba kerülnek, mintegy emlékeztetve az olvasót arra, hogy a *Bestiárium Transylvaniae*-sorozat írójának legújabb könyvét tartja kezében.

„A méheembereket nem nyomasztják nemi szerepek. Nem kötik őket gúzsba sem szerepek, sem előírások.” (337) Jóllehet az idézet Zsombor bolíviai tartózkodása alatt hangzik el, és egy dél-amerikai esőerdőben élő, titokzatos törzs tagjaira vonatkozik, a fentiek nem csak a méheemberekre jellemzők, a medárdi jelenetekben is számos példát találunk a különféle dichotómiák lebontására vagy fellazítására. A kívülálló Andrének hosszabb időre van szüksége ahhoz, hogy egynémely falusról megállapítsa, melyik nemhez is tartozik az illető, de, amint az később kiderül, maga André is női fehéreneműt vi-

sel. A faluban időről időre fellazulni látszik az ember-állat elkülönülés is. Az elbeszélő ugyanis többször is felhívja a figyelmet a medárdiak és a méhek, illetve a hangyák szoros kapcsolatára: a településen élők egyikét alvás közben lepik el utóbb teljesen ártalmatlannak bizonyuló méhek, másikkuk pedig egy hangyaboly lakóit vonultatja keresztül a testén, hogy aztán sértetlenül tápaszkodjon fel a földről. Egy kis időre még az élők és a halottak közti határ is átjárhatóvá válik: André erdélyi élettársának a már koporsóban fekvő édesanyja támad fel néhány másodpercre. A medárdiak mind egyénenként, mind közösségként igencsak heterogén identitását azonban a leggyakrabban az jelzi, hogy az olvasónak újra és újra szembesülnie kell az-
 zal, hogy a szereplők nemzeti-sége lényegében dekódolhatatlan. A fiktív falu lakói így nemcsak a dél-amerikai törzs tagjaihoz, de a velük különleges viszonyt ápoló méhekhez is hasonlóvá válnak, hiszen, ahogy azt a regény narrátora is fontosnak tartja kiemelni: „A méheknek nincs etnikumuk, csak családjuk van...” (169)

Talán ezen a ponton érdemes tüzetesebben megvizsgálni *Az emberek* meséjében felbukkanó nevek szerepét is. A medárdi szereplők listáját áttekintve olyan nevekre bukkanunk, mint például Popika, Amara vagy éppen Fúzfá Pikula. Ezek a nevek kettős szereppel bírnak: amellett, hogy a magyar olvasó számára nehezen értelmezhetőek, és ezáltal magukban hordozzák a medárdiak nemével és nemzetiségével kapcsolatos konstans bizonytalanságot, hozzájárulnak a Medárdot ábrázoló mesészerű kép megrajzolásához is.

Ebből a szempontból azonban Zsombor bizonyul a legösszetettebb szereplőnek, aki, hogy nyomatékosítsa az apjától történő elszakadását, születési nevét Étienne Chaix-re változtatja, Medárdra érkezésekor pedig Bernard Mandevilleként mutatkozik be. Zsombor első névváltásakor az öt kisgyermekkorában elhagyó anyja vezetéknévét veszi fel, és magyar keresztnévétől is megvált. A névváltás mindvégig az apáról és az André által képviseltéről történő leválás gesztusaként jelenik meg a regényben, azonban

az is gyorsan világossá válik, hogy Zsombor ilyen irányú vállalkozása kezdettől fogva hiábavaló.

André francia vezeté- és magyar keresztnévet visel, mintegy leképezve azt a tulajdonságát, amely a fiával való konfliktusainak zöméért felelős. André, aki egyedül nevelte fel Zsombort, hajlik a kompromisszumokra és kerüli a konfliktusokat, a fia azonban közönyösségnek érzi ezt a magatartást. Viszont éppen André fenti tulajdonságainak köszönhető, hogy Zsombor minden igyekezete ellenére sem kerül távolabb apja szellemi örökségétől, mindössze körültáncolja azt. Azt, hogy Zsombor és André viszonya több évvel a kapcsolatuk megszakadása után is ambivalens maradt, jelzi, hogy a fiút taszítja az apja hangja, zavarba jön, ha meghallja, az apja illatát azonban otthonosnak érzi „sem-mivel fel nem cserélhető André-szag”-ot emlegetve. Van azonban egy másik tényező is, amely elkerülhetetlenné teszi a fiatalember vállalkozásának kudarcát. Medárdon, mint azt korábban láttuk, jóformán nem léteznek tiszta kategóriák, és ez alól a szabály alól Zsombor sem vonhatja ki magát.

Amikor a fiatalember Bernard Mandevilleként mutatkozik be, akarva-akaratlanul is szakít korábbi szokásával, és nem a kétosztatú apa-anya, illetve magyar-francia tengelyen próbálja elhelyezni magát, hanem egy számos elemből összeálló, bonyolult rendszerben jelöli ki saját pozícióját, mely hasonló a háromszáz évvel korábban élt angol szatíráíróéhoz.

Az egymást követő, különös medárdi eseményeket, a falusiak közötti sajtáságos viszonyokat és persze a regény utolsó oldalain eleredő, vízőzönszerű, szűnni nem akaró esőt figyelembe véve a recensens alapos okkal gyanakodhat arra, hogy a fiktív erdélyi falu nevének kezdőbetűje a *Száz év magány* Macondóját idézi meg. A már említett *Bestiárium Transylvaniae*-sorozat regényeit vizsgáló kritikák közül több is abban látja a művek egyik legfőbb erősségét, hogy a szerző jó arányérzéssel képes ötvözni a mágikus realizmus eszköztárát és a kárpát-medencei folklórelemeket. Azt, hogy ez Láng új regényének esetében sincs másként, bizonyítja többek között az is, hogy a

szövegben szereplő legfontosabb helyszín neve egyszerre utal a mágikus realizmus alapművére és a Medárd napjához kapcsolódó népi hiedelemre. Medárd azonban mintha a kolumbiai falu boldogabb változata lenne: az erdélyi településen az eső, bár hosszú időre elvágja a medárdiakat a külvilágtól, nem igazán von maga után negatív következményeket, sokkal inkább megtisztító funkcióval bír.

Az *emberek meséjében* hangsúlyosan jelennek meg olyan elemek és szerzői eljárások, amelyek az életmű korábbi darabjaiból is ismerősek lehetnek a szemfüles olvasónak. Ilyennek tekinthetjük például a *Bestiárium Transylvaniae* recepciójában is gyakran felelegetett mágikus realizmust idéző eszközöket, vagy a szerző

előző művében, a *Bolyaiban* tematizált apa-fiú kapcsolatot, valamint a bűnügyi regény és a fejlődésregény műfaji jegyeinek szintén a *Bolyaiban* tetten érhető vegyítését. Ez azonban korántsem jelenti azt, hogy Láng Zsolt új regényének erőnyei kimerülnének a szerző korábban is felmutatott erősségeinek továbbvitélében. Kiemelhetjük például a szereplők nevéből képzett hálóval folytatott játékot, azonban Az *emberek meséje* legfontosabb új vállalásának talán az tekinthető, hogy a jelenbe helyezett regényben Láng a bináris oppozíciók kihasználására egy olyan helyszínen kerít sort, amely a magyar kulturális emlékezetben és irodalmi hagyományban egyaránt történelmileg sokszorosan rétegzett térként van jelen.

Kőhegyi András

E számunk szerzői

Farkas Arnold Levente (1979) általános iskolai tanár, legutóbbi kötete: brácsahúr (Szépirodalmi Figyelő Alapítvány, 2022), Pócsmegyer • **Györe Balázs** (1951) író, költő, legutóbbi kötete: Amerikai grafit (Kalligram, 2017), Budapest • **Istók Anna** (1977) könyvtáros, író, költő, legutóbbi kötete: A szemérem határai (Joshua Könyvek, 2024), Gödöllő • **Izsó Zita** (1986) költő, műfordító, szerkesztő, legutóbbi kötete: Bekerített erdő (Scolar Kiadó, 2022), Prága - Budapest • **Kecső Endre** (1989) festőművész, Szolnok • **Kőhegyi András** (2003) egyetemi hallgató (ELTE BTK), Budapest • **Makáry Sebestyén** (1992) költő, magyar-tanár, legutóbbi kötete: Delta (FISZ, 2021), Szentendre • **Medvigy Édua Kata** (2002) egyetemi hallgató (ELTE BTK, PPKE BTK), Budapest • **Mizsur Dániel** (1991) költő, irodalomtörténész; legutóbbi kötete: Karc (2017, FISZ-Apokrif), Budapest • **Molnár Míra** (2000) egyetemi hallgató (ELTE BTK), Győr • **Nagy Márta Júlia** (1982) költő, legutóbbi kötete: Elígért lány (Jelenkor, 2021), Budapest • **Sebők György** (1992) költő, zenész, terapeuta, legutóbbi kötete: Az éggel egyenlővé (Magyar Napló Kiadó, 2022), Eger • **Tolvaj Zoltan** (1978) költő, író, műfordító, legutóbbi kötete: Fantomiker (2016, Prae, JAK-fuzetek #201), Budapest • **Veress Dániel** (1988) szerkesztő (Apokrif), Debrecen-Budapest

ISSN 2060-3207

24004

9 772060 320701

Ára: 500 Ft